

Vooronderzoek Ontplofbare Oorlogsresten Korenpad 3 Diessen Gemeente Hilvarenbeek

Datum: 27 mei 2022
Kenmerk: 22p056 conceptrapport versie 1.0

**BOMBS
AWAY**

Distributielijst

- LBP Insight;
- Bombs Away B.V.

Opdrachtgever:	Opgesteld:	Geaccordeerd:	Kenmerk en status:
Dhr. J. Wiegman LBP Insight	Dhr. A.F. Rodenburg BA Bombs Away B.V.	Dhr. drs. Th. van den Berg Directie Bombs Away B.V.	22p056 Conceptrapport Versie 1.0
Handtekening:	Handtekening:	Handtekening:	Datum:
			27 mei 2022

Bombs Away B.V.

Postbus 1148 3500 BC Utrecht www.bombsaway.nl KvK: 53705165 IBAN:	Maliebaan 74 3581 CV Utrecht info@bombsaway.nl BTW: 850983666B01 NL31ABNA0455602794
---	--

MANAGEMENT SAMENVATTING

Aanleiding, doel en uitgangspunt

In opdracht van LBP Insight te Nieuwegein heeft Bombs Away B.V. te Utrecht een vooronderzoek (VO) Ontplobbare Oorlogsresten (OO) uit de Tweede Wereldoorlog uitgevoerd conform de richtlijnen van het 'Certificatieschema vooronderzoek en risicoanalyse OO' voor Korenpad 3 Diessen in de gemeente Hilvarenbeek in de provincie Noord-Brabant.

De aanleiding voor het uitvoeren van dit vooronderzoek OO zijn de voorgenomen civieltechnische werkzaamheden ten behoeve van de bouw van een tweetal woningen. Dit behelst onder andere de sloop van een fiets- en bromfietsreparatiebedrijf met een brandstofopslagplaats en de sanering van een (mede hierdoor) verontreinigde bodem.

Het doel van het vooronderzoek OO is om middels het raadplegen van diverse bronnen vast te stellen of er indicaties zijn dat er vanwege oorlogshandelingen tijdens de Tweede Wereldoorlog OO in/op de (water)bodem in het onderzoeksgebied kunnen zijn achtergebleven.

In het geval dat deze indicaties er zijn, is het onderzoeksgebied (deels) verdacht op OO. De volgende zaken worden dan vastgesteld: hoofdsort, subsoort, kaliber/gewichtsklasse, nationaliteit, de verschijningsvorm van mogelijke OO en de horizontale en de verticale afbakening van het verdachte gebied. Voor de hoofdsort afwerpmunitie wordt tevens het type ontstekingsinrichting en het verwachte aantal vastgesteld.

Bij alle andere gevallen dan verdacht en bij contra-indicaties¹, is het onderzoeksgebied onverdacht op OO.

Resultaten en conclusies

Op basis van de resultaten van het vooronderzoek OO is vastgesteld dat er geen indicaties zijn dat door oorlogshandelingen tijdens de Tweede Wereldoorlog OO zijn achtergebleven in/op de (water)bodem binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied Korenpad 3 Diessen in de gemeente Hilvarenbeek is ONVERDACHT op OO.

Advies

De voorgenomen werkzaamheden kunnen plaatsvinden zonder dat vervolgstappen noodzakelijk zijn in de opsporing van OO. De (grond-) werkzaamheden kunnen derhalve regulier worden uitgevoerd.

Indien tijdens werkzaamheden toch een OO of verdacht voorwerp wordt aangetroffen, is het zaak de juiste procedure direct te starten. Het voorwerp niet beroeren en de politie meteen op de hoogte stellen. Deze zal, indien noodzakelijk, de EOD inschakelen om het OO te ruimen.

Tot slot wordt aan de opdrachtgever aanbevolen om het rapport te overleggen aan de gemeente Hilvarenbeek.

¹ Contra-indicatie: gebeurtenis/informatie over het niet (meer) aanwezig zijn van ontplobbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
1.1	Aanleiding	6
1.2	Doel vooronderzoek OO	7
1.2.1	Vooronderzoek OO	7
1.2.2	Werkwijze vooronderzoek OO.....	8
1.3	Onderzoeksgebied.....	8
1.4	Werkproces conform ISO 9001:2015 en CS-VROO.....	9
1.5	Projectteam	9
1.6	Leeswijzer.....	10
2	Geraadpleegde bronnen	11
2.1	Verantwoording bronnenmateriaal	11
2.2	Reeds uitgevoerde onderzoeken	11
2.3	Literatuur	13
2.4	Archiefonderzoek in Nederland	14
2.4.1	Regionaal Archief Tilburg (RAT) Tilburg	14
2.4.2	Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) Den Bosch	15
2.4.3	Nationaal Archief (NA) Den Haag	17
2.4.4	Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) Amsterdam 18	
2.4.5	Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) Den Haag	19
2.4.6	Defensie archieven	20
2.4.7	Websites	20
2.5	Archiefonderzoek in het buitenland	22
2.5.1	The National Archives UK (TNA UK) Londen	22
2.5.2	National Archives and Record Administration II (NARA II)	23
2.5.3	Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa) Freiburg	23
2.5.4	Bundesarchiv (BArch) Berlijn-Lichterfelde	23
2.5.5	Imperial War Museum (IWM) Londen.....	23
2.5.6	Library and Archives of Canada (LAC) Ottawa	24
2.6	Luchtfoto-onderzoek	24
3	Resultaten inventarisatie	26
3.1	Inleiding	26
3.2	Vooroorlogse situatie onderzoeksgebied	27
3.3	Mobilisatieperiode	28
3.4	Meidagen 1940	28
3.5	Duitse bezettingsjaren.....	32
3.6	Bevrijdingsjaar 1944-1945	35
3.7	Naoorlogse periode – heden	41
3.8	Luchtfoto-analyse	43
3.8.1	Classificatie	43
3.9	Leemten in kennis.....	44
3.10	Inventarisatiekaart	45
4	Analyse gegevens	47
4.1	Inleiding analyse: verdacht of onverdacht gebied.....	47
4.2	Indicaties zonder verdacht gebied.....	47
4.3	Bodembelastingkaart OO	48
5	Conclusie en Advies	50
5.1	Conclusie.....	50
5.2	Advies.....	50
6	Bijlagen	51
	Bijlage 1 Overzicht beoordelen/evalueren inventarisatie (VO OO).....	52

Bijlage 2	Vaststellen verdacht gebied en afbakening in vooronderzoek (CS-VROO)	55
Bijlage 3	Dekking geraadpleegde luchtfoto's	60
Bijlage 4	A1 Inventarisatiekaart (losbladig en digitaal).....	63
Bijlage 5	A1 Bodembelastingkaart OO (losbladig en digitaal).....	64
Bijlage 6	Certificaat ISO 9001:2015.....	65
Bijlage 7	Certificaat CS-VROO	66

Afbeelding voorblad: Luchtfoto van Diessen uit 1944. Bron: NCAP sortieref. 4-0994 fotonr. 3043 d.d. 06-10-1944

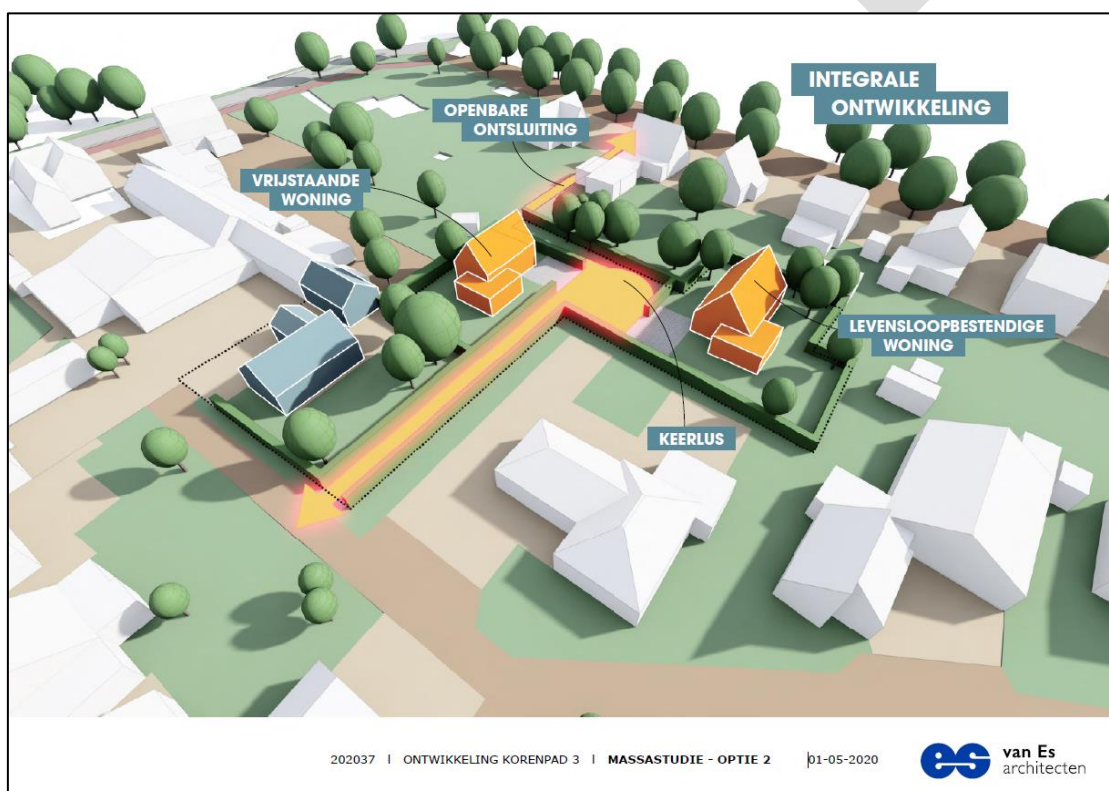
Concept

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

In opdracht van LBP Insight te Nieuwegein heeft Bombs Away B.V. te Utrecht een vooronderzoek (VO) Ontploffbare Oorlogsresten (OO) uitgevoerd in de gemeente Hilvarenbeek (provincie Noord-Brabant) naar de aanwezigheid van OO uit de Tweede Wereldoorlog in/op de (water)bodem.

De aanleiding voor het uitvoeren van dit vooronderzoek OO zijn de voorgenomen civieltechnische werkzaamheden ten behoeve van de bouw van een tweetal woningen. Dit behelst onder andere de sloop van een fiets- en bromfietsreparatiebedrijf met een brandstofopslagplaats en de sanering van een (mede hierdoor) verontreinigde bodem.

Afbeelding 1: Geplande nieuwe situatie Kornpad 3 Diessen, gemeente Hilvarenbeek.

Het is niet bekend of er rekening gehouden dient te worden met het aantreffen van OO uit de Tweede Wereldoorlog in het te onderzoeken gebied. Indien er OO aanwezig zijn in de (water)bodem van het te onderzoeken gebied, dan bestaat de mogelijkheid op een ongecontroleerde werking van een of meerdere OO. Op basis van de Arboretgeving en de Openbare Orde en Veiligheid dienen alle risico's voorafgaand aan de voorgenomen werkzaamheden in kaart te worden gebracht waarbij de risico's zoveel mogelijk moeten worden ingeperkt. Aan de hand van dit vooronderzoek OO is bepaald of er sprake is van een risico op het aantreffen van OO. Tevens wordt bepaald waar er een risico is op het aantreffen van OO.²

² Disclaimer: Dit rapport betreft een vooronderzoek OO en is zorgvuldig uitgevoerd volgens de meest recente inzichten en geldende regelgeving. Bombs Away B.V. streeft naar een zo grondig mogelijk onderzoek, gebaseerd op een veelheid aan relevante bronnen en documenten. Desalniettemin is het resultaat van het onderzoek afhankelijk van een (relatief) gelimiteerd aantal beschikbare bronnen en bestaat de kans dat mogelijk belangrijke informatie niet (binnen de beschikbare tijd) wordt gevonden. Het vooronderzoek en de analyse van de geraadpleegde gegevens is uitgevoerd volgens de richtlijnen van het Certificatieschema VO-OO en RA-OO. Voor de op OO verdachte gebieden geldt dat er in de voor het onderzoek geraadpleegde bronnen voldoende indicaties zijn aangetroffen dat er een verhoogde kans is op het aantreffen van OO in/op de (water)bodem. Voor de onverdachte gebieden binnen het onderzoeksgebied geldt dat er in de geraadpleegde bronnen geen of onvoldoende indicaties of contra-indicaties zijn gevonden dat er een verhoogde kans is op het aantreffen van OO in/op de (water)bodem.

1.2 Doel vooronderzoek OO

Het vooronderzoek OO heeft tot doel om te beoordelen of er in het te onderzoeken gebied sprake is van concrete aanwijzingen van de aanwezigheid van OO en indien deze aanwijzingen er zijn, om een verdacht gebied af te bakenen. Het vooronderzoek OO bestaat uit zowel het inventariseren als beoordelen (analyseren) van het bronnenmateriaal. Het eindresultaat is een rapportage met een bijbehorende Bodembelastingkaart OO.

Het vooronderzoek OO omvat twee onderdelen, namelijk een vooronderzoek conflictperiode OO dat zich richt op de periode 1939-1945 en een vooronderzoek na-conflictperiode, dat zich richt op relevante naoorlogse bodemingrepen. Een vooronderzoek OO kan één of beide onderdelen bevatten. In dit geval is er sprake van een vooronderzoek conflictperiode.

Indien er in (delen van) het te onderzoeken gebied sprake is van concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van OO, dan wordt het verdachte gebied horizontaal en verticaal afgebakend. Tevens worden de gegevens over de mogelijk aanwezige OO vastgesteld.

1.2.1 Vooronderzoek OO

Het vooronderzoek OO is uitgevoerd conform de richtlijnen in het 'Certificatieschema vooronderzoek en risicoanalyse OO'. Er wordt gestart met een bronnenonderzoek. Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

1. Gebeurtenis/informatie over het mogelijk aanwezig zijn van OO in het te onderzoeken gebied (indicaties);
2. Gebeurtenis/informatie over het niet (meer) aanwezig zijn van OO in het te onderzoeken gebied (contra-indicatie).

In deze richtlijnen voor het uitvoeren van het vooronderzoek OO staan de verplichte bronnen die geraadpleegd dienen te worden, alsmede de aanvullende bronnen.

Bron	Raadplegen VO OO		Geraadpleegd
	Verplicht	Aanvullend	
Literatuur	✓		✓
Gemeentelijk & Provinciaal archief	✓		✓
Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD)	✓		✓
Nationaal Archief te Den Haag	✓		✓
Semi-statisch Informatie Beheer Ministerie Defensie te Rijswijk	✓		✓
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)	✓		✓
Luchtfotocollectie Wageningen UR, Kadaster en Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh	✓		✓
Krantenberichten	✓		✓
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), collectie 575	✓		✓
The National Archives te Londen, gegevens aangaande luchtaanvallen door Royal Air Force	✓		✓
Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg	✓		✓
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), collectie 409		✓	✓
The National Archives te Londen, gegevens aangaande artilleriebeschietingen		✓	✓
National Archives and Record Administration II (NARA II at College Park (VS)		✓	✓
Getuigenverklaringen		✓	Niet beschikbaar
Kadaster (naoorlogs kaartmateriaal)	✓		✓

Tevens zijn de volgende bronnen geraadpleegd, die niet vermeld zijn in het 'Certificatieschema vooronderzoek en risicoanalyse OO', maar die wel relevante informatie zouden kunnen bevatten over het te onderzoeken gebied:

Door leemten in kennis en lacunes in het bronnenmateriaal, die zijn verwoord in de voorliggende rapportage, kan echter niet worden uitgesloten dat er in de onverdachte gebieden geen OO kunnen worden aangetroffen.

- Imperial War Museum (IWM) te Londen (Verenigd Koninkrijk);
- Library and Archives of Canada (LAC) te Toronto (Canada);
- Bundesarchiv (BArch) Berlijn-Lichterfelde (Duitsland);
- Relevante websites.

1.2.2 Werkwijze vooronderzoek OO

Het vooronderzoek OO is conform de richtlijnen van het 'Certificatieschema vooronderzoek en risicoanalyse OO' uitgevoerd. Een vooronderzoek OO bestaat uit een inventarisatie, de beoordeling van de relevante informatie en de evaluatie. Tijdens de inventarisatie is alle relevante informatie verzameld uit de geraadpleegde bronnen. Op basis van de verzamelde informatie is vastgesteld of er oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden waarbij (mogelijk) OO zijn achtergebleven in/op de (water)bodem van het te onderzoeken gebied.

Indien in de geraadpleegde bronnen indicaties zijn gevonden waaruit blijkt dat (delen van) het te onderzoeken gebied getroffen is (zijn) door oorlogshandelingen waarbij mogelijk OO zijn achtergebleven in/op de (water)bodem, is een analyse uitgevoerd. De verzamelde informatie is beoordeeld en geëvalueerd en de volgende zaken zijn vastgesteld:

- Indicaties en contra-indicaties van oorlogshandelingen;
- (Hoofd- en sub-)soort mogelijk aan te treffen OO;
- Kalibers/gewichtsklasse van de mogelijk aan te treffen OO;
- Nationaliteit van de mogelijk aan te treffen OO;
- Verschijningsvorm van de mogelijk aan te treffen OO;
- Type ontstekingsinrichtingen voor de hoofdsort afwerpmunitie;
- De verwachte hoeveelheden OO;
- De horizontale afbakening van het verdachte gebied
- De verticale afbakening van het verdachte gebied.

De resultaten van de inventarisatie, de beoordelingen en evaluatie zijn in dit rapport opgenomen en hebben geresulteerd in de bijbehorende Bodembelastingkaart OO.

1.3 Onderzoeksgebied

Dit vooronderzoek OO richt zich op het te onderzoeken gebied Korenpad 3 Diessen (hierna: onderzoeksgebied). Het huidige onderzoeksgebied is gesitueerd in een reeds bestaande woonwijk. De (nieuw geplande) woonpercelen zijn omsloten door het Korenpad en de Maternusstraat en ligt in de nabijheid van de provinciale weg N395. Op de plaats van de twee nieuw te realiseren woningen staat een voormalig fiets- en bromfietsreparatiebedrijf. Tevens is er ter plaatse een aantal bomen en struiken.

Daar waar oorlogshandelingen buiten het onderzoeksgebied van invloed kunnen zijn op het onderzoeksgebied, is rondom het onderzoeksgebied een (denkbeeldige) contour van 250 meter getrokken. Indicaties van oorlogshandelingen binnen deze contour zijn in het bronnenonderzoek meegenomen. In afbeelding 2 is in blauwe lijnen het onderzoeksgebied van dit vooronderzoek OO weergegeven.

Afbeelding 2: Onderzoeksgebied Kornpad 3, Diessen, gemeente Hilvarenbeek.

1.4 Werkproces conform ISO 9001:2015 en CS-VROO

Bombs Away B.V. is een ISO 9001 gecertificeerd bedrijf en heeft zijn werkproces ingericht conform ISO 9001:2015 (zie bijlage 6 Certificaat ISO 9001:2015). Dit betekent dat Bombs Away B.V. stelselmatig controleert of de geleverde producten of diensten voldoen aan de behoeften, eisen, wensen en specificaties van de opdrachtgever.

Wat opdrachtgevers belangrijk vinden aan een product of dienst, staat bij Bombs Away B.V. dan ook hoog in het vaandel. Bombs Away B.V. streeft er dan ook continu naar om de beoogde kwaliteit te blijven leveren en verbeteren.

Bombs Away B.V. is tevens gecertificeerd conform het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse Ontploffbare Oorlogsresten (CS-VROO) (zie bijlage 7 Certificaat CS-VROO). Dit betekent dat Bombs Away B.V. wat betreft het Vooronderzoek en de Risicoanalyse OO voldoet aan de eisen die in dit Certificatieschema aan deze onderzoeken zijn gesteld.

1.5 Projectteam

In het kader van dit vooronderzoek OO heeft Bombs Away B.V. een projectteam samengesteld dat de werkzaamheden heeft uitgevoerd. Het projectteam bestaat uit de volgende medewerkers:

• Dhr. drs. Th.M. van den Berg	Directeur, historicus
• Mevr. L. Hofland-Timmers	Projectleider/Integraal veiligheidskundige
• Dhr. A.F. Rodenburg BA	Historicus, opsteller rapportage
• Dhr. M. Kuiten	Adviseur OOO/civieltechnicus
• Dhr. A.H.J.M. Kuiten	Senior OOO-deskundige/munitietechnicus
• Dhr. J. Gruijters MSc	GIS-specialist/1 ^e luchtfoto-analist
• Dhr. J. van der Baan BSc	GIS-specialist/2 ^e luchtfoto-analist

1.6 Leeswijzer

Deze schriftelijke rapportage van het vooronderzoek OO bestaat uit een aantal hoofdstukken:

- In hoofdstuk 1 is de inleiding betreffende het uitgevoerde vooronderzoek OO gegeven;
- In hoofdstuk 2 staat een overzicht van de geraadpleegde bronnen, inclusief luchtfoto's. Hier zijn tevens leemten in kennis vermeld;
- In hoofdstuk 3 is een overzicht weergegeven van alle indicaties van oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied en de nabije omgeving tijdens de Tweede Wereldoorlog;
- In hoofdstuk 4 is de analyse van de historische gegevens en de afbakening van de verdachte gebieden weergegeven;
- In hoofdstuk 5 zijn de conclusies van het vooronderzoek OO en het daaruit voortvloeiende advies vermeld;
- In hoofdstuk 6 zijn de bijlagen bij het onderzoek ingevoegd, waaronder de luchtfotodekking per datum en de losbladige digitale A1 Inventarisatiekaart en de digitale A1 Bodembelastingkaart OO.

Concept

2 GERAADPLEEGDE BRONNEN

2.1 Verantwoording bronnenmateriaal

Om een zo goed en compleet mogelijk vooronderzoek OO uit te voeren zijn er diverse bronnen geraadpleegd. De meeste bronnen, zoals archiefstukken, zijn ter plaatse van een archiefbewaarplaats bestudeerd en gedigitaliseerd. Er zijn ook bronnen die door het betreffende instituut gedigitaliseerd zijn en alleen raadpleegbaar zijn via internet. Andere instellingen zoals de EOD en de luchtfotoarchieven leveren aangevraagde stukken alleen digitaal; een fysiek bezoek is niet altijd mogelijk. Verder beschikt Bombs Away B.V. over een eigen (digitale) database. Deze uitgebreide verzameling bestaat uit bronnen die gebruikt zijn voor eerder uitgevoerde onderzoeken. Deze bronnen betreffen binnen- en buitenlandse archiefstukken/documenten, luchtfoto's en films uit de Tweede Wereldoorlog, literatuur en kaarten. Alle verschillende bronnen zijn te herleiden naar hun oorspronkelijke archiefbewaarplaats aan de hand van de annotatie in tabellen en/of notenapparaat.

Voor de bronnen geldt dat de betrouwbaarheid ervan is vastgelegd. Daartoe wordt onderscheid gemaakt tussen informatie uit een primaire bron (archiefstukken) en een secundaire bron (literatuur). Voorts wordt gekeken of de feiten uit een betrouwbare bron komen en of het overeenkomt met informatie uit andere bronnen. Indien aan de betrouwbaarheid getwijfeld wordt, is dit vermeld in het rapport.

Als slechts in één bron een indicatie staat waaruit blijkt dat het onderzoeksgebied getroffen is door een oorlogshandeling, dan dient deze indicatie door een tweede, onafhankelijk verifieerbare bron te worden bevestigd. Is dit niet het geval dan is op basis van deze enkele bron een afweging gemaakt of deze betrouwbaar/nauwkeurig genoeg is om mee te nemen in de inventarisatie.

In dit hoofdstuk komen de geraadpleegde bronnen in het kader van het vooronderzoek OO aan bod. Per bron is aangegeven welke literatuur en/of archiefstukken/documenten zijn geraadpleegd, zodat voor de lezer de herleidbaarheid van indicaties en contra-indicaties van oorlogshandelingen duidelijk is. Bombs Away B.V. archiveert haar bronnenmateriaal met dezelfde signatures zoals deze uit het betreffende archief of bron is gehaald.

2.2 Reeds uitgevoerde onderzoeken

Om te bepalen of er in het verleden binnen en/of nabij het onderzoeksgebied meerdere (voor)onderzoeken OO (of CE) zijn opgesteld, zijn de volgende instanties hiervoor benaderd en/of geraadpleegd:

- Bedrijfsarchief Bombs Away B.V.;
- Bedrijfsarchief LBP Insight;
- Vereniging voor Explosieven Opsporing (VEO) Bommenkaart;
- Gemeente Hilvarenbeek, waarbinnen het onderzoek valt;
- ProRail en Rijkswaterstaat zijn niet benaderd in het kader van dit vooronderzoek in verband met de afwezigheid van relevante infrastructuur in het beheer van deze partijen.

Onderstaand is een overzicht weergegeven van de geraadpleegde (voor)onderzoeken OO.

Type	Rapportnaam	Bedrijf	Kenmerk	Datum
Vooronderzoek	N395 Hilvarenbeek – Oirschot	AVG	1862079-VO-01	15-06-2018
Vooronderzoek	Vooronderzoek Reusel Baarsen Diessen	Bombs Away B.V.	18p067	21-08-2018
Vooronderzoek	Vooronderzoek Kalundborg Tilburg – Van de Veldenweg	Bombs Away B.V.	21p133	23-11-2021

Relevante informatie uit de bovengenoemde (voor)onderzoeken OO is verwerkt in dit rapport.

AVG 1862079-VO-01

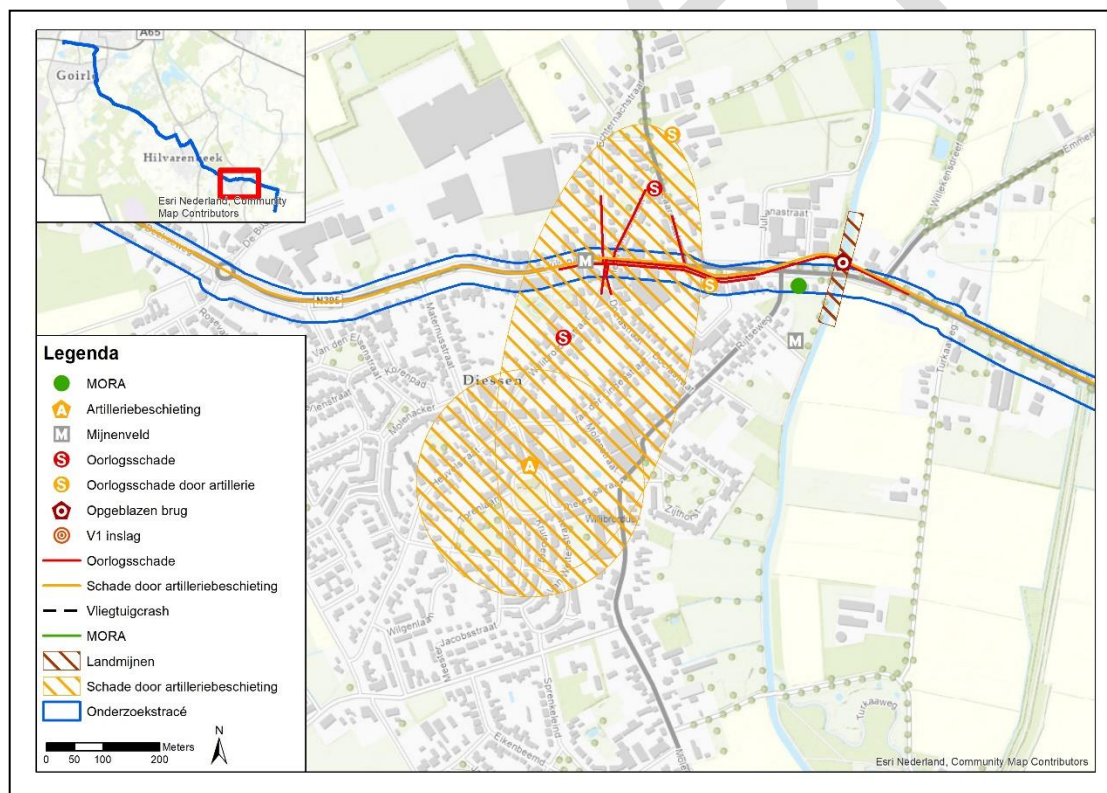
In 2018 voerde de firma AVG een vooronderzoek CE (OO) in de gemeente Hilvarenbeek en Oirschot uit. Het toenmalige onderzoeksgebied volgt de N395 en heeft geen overlap met het huidige onderzoeksgebied. Aanzienlijke delen van de N395 werden verdacht verklaard op geschutmunitie, hand- en geweergranaten, KKM en munitie voor granaatwerpers. Verder werden er ook twee kleine gebieden afgebakend als verdacht op vernielingsladingen aan de brug over de Reusel en de brug over het Spruitenstroompje. Als laatste werd een klein gebied verdacht verklaard op landmijnen, ter hoogte van de Nieuwe Dijk ten oosten van het centrum van Diessen. De verdachte gebieden overlappen niet met het huidige onderzoeksgebied en bevinden zich op circa 100 meter.

Bombs Away B.V. 18p067

In 2018 voerde Bombs Away een vooronderzoek CE (OO) uit in de gemeente Hilvarenbeek. Het onderzoeksgebied uit 2018 overlapt niet met het huidige onderzoeksgebied. Verschillende indicaties werden ingetekend nabij de brug in Diessen, zoals mijnevelden, en vernielingslading aan en het opblazen van de brug, oorlogsschade, een mitrailleurstelling en een artilleriebeschieting. Deze indicaties leverden geen verdacht gebied op. Het toenmalige onderzoeksgebied ligt op circa 750 meter afstand van het huidige onderzoeksgebied.

Bombs Away B.V. 21p133

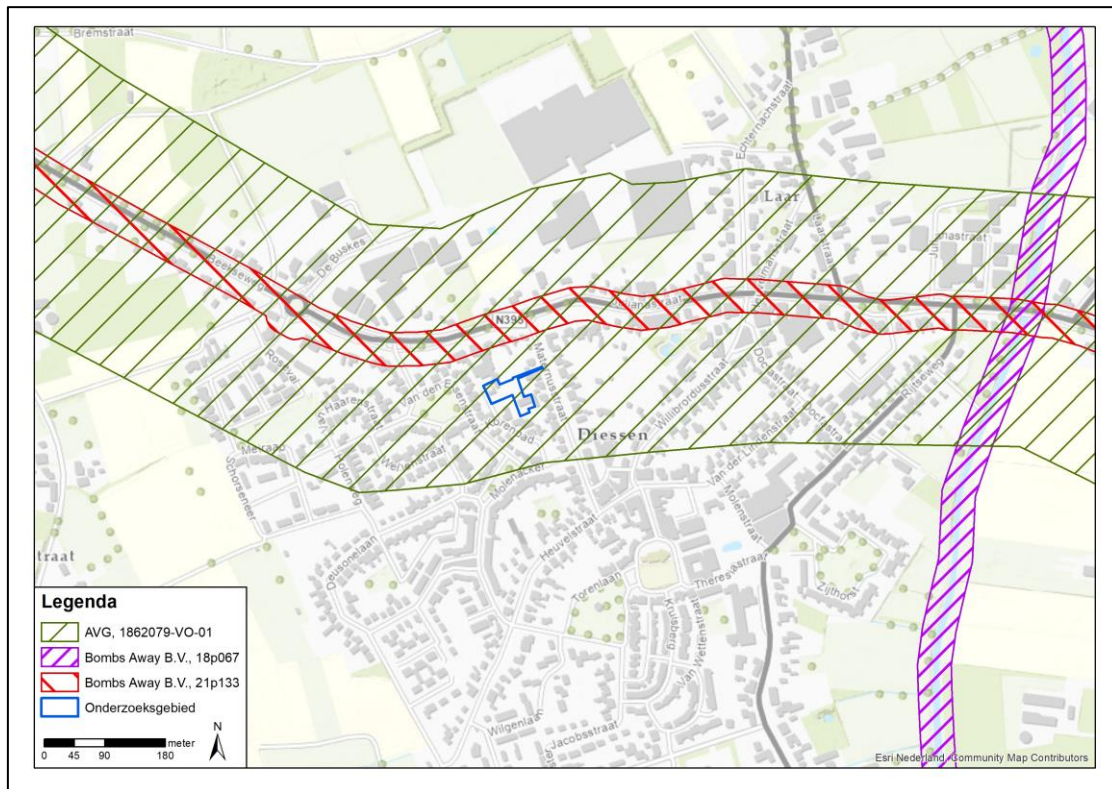
In 2021 voerde Bombs Away een vooronderzoek OO uit voor het onderzoekstracé Kalundborg Tilburg – Van de Veldenweg Diessen in de gemeenten Tilburg, Goirle en Hilvarenbeek in de provincie Noord-Brabant. Het onderzoekstracé destijds overlapt niet met het huidige onderzoeksgebied en ligt op circa 100 meter. Een aanzienlijk deel van de huidige N395 bij Diessen is verdacht op geschutmunitie.

Afbeelding 3: **21p133** Inventarisatiekaart archiefonderzoek onderzoekstracé Kalundborg Tilburg – Van de Veldenweg Diessen in de gemeenten Tilburg, Goirle en Hilvarenbeek (provincie Noord-Brabant), ingezoomd op de voormalige gemeente Diessen.

Op deze afbeelding is te zien dat de artilleriebeschietingen net buiten het huidige onderzoeksgebied zijn ingetekend. Dit heeft vooral te maken omdat de artilleriebeschietingen zijn ingetekend op basis van de contouren van (de plaats) Diessen in de periode 1944-1945. Het huidige onderzoeksgebied bevond zich destijds nog buiten de bebouwde kom. Het verdachte gebied overlapt niet met het huidige onderzoeksgebied. Verschillende indicaties

zoals artilleriebeschietingen en oorlogsschade zijn ingetekend, welke zijn te zien in de volgende afbeelding.

Afbeelding 4: Reeds uitgevoerde onderzoeken ten opzichte van het onderzoeksgebied in dit vooronderzoek OO.

2.3 Literatuur

In het kader van dit vooronderzoek OO is een literatuurstudie uitgevoerd. Literatuur geldt als secundaire bron. Naast de standaard boekwerken over de gevechtshandelingen in de Tweede Wereldoorlog op het land en in de lucht, zijn ook de regionale en streekgebonden publicaties bestudeerd. In onderstaande overzicht zijn de geraadpleegde publicaties weergegeven.

- Amersfoort, H. en P. Kamphuis (red.), *Mei 1940, de strijd op Nederlands grondgebied* (Amsterdam 2012);
- Beekman, S., *In bange en blijde dagen. Diessen in oorlogstijd* (1995);
- Bollen, H. en P. Vroemen, *Canadezen in actie: Nederland najaar '44 - voorjaar '46* (Warnsveld 1994);
- Brongers, E.H., *Opmars naar Rotterdam* (3 dln; Soesterberg 2004);
- Didden, J., en M. Swarts, *Brabant bevrijd* (Hulst 1993);
- Hammel, E., *Air War Europe* (1994);
- Jansen, A., *Sporen aan de hemel: kroniek van een luchtoorlog* (3 dln; Baarn 1976);
- Kemenade, K. van, *Hilvarenbeek 1940-1945. Hilvarenbeek, Esbeek en Biest-Houtakker tijdens de oorlogsjaren* (Hapert 1983);
- Klep, C. & B. Schoenmaker (red.), *Oorlog op de flank. De bevrijding van Nederland 1944-1945* (Den Haag 1995);
- Korthals Altes, A., *Luchtgevaar. Luchtaanvallen op Nederland 1940-1945* (Amsterdam 1984);
- Middlebrook, M. en C. Everitt, *The Bomber Command War Diaries: An Operational Reference Book, 1939-1945* (Harmondsworth 1985);
- Molenaar, F.J., *De luchtverdediging in de meidagen 1940* (2 dln; Den Haag 1970);
- Mooren, P., *Oorlog onderweg. Brabant in de 2^e Wereldoorlog* (1994);
- Nierstrasz, V., *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens Wereldoorlog II, Nederlands verdediging tegen de Duitse aanval van 10-19 mei 1940* (Groene Serie) (Den Haag 1952 ev.);

- Nieuwkuijk, T., *Diessen 1940-1945* (1981);
- Zwanenburg, G., *En nooit was het stil...Kroniek van een luchtoorlog* (2dln; 1991-1993).

Relevante informatie uit de bestudeerde literatuur is verwerkt in dit rapport (zie hoofdstuk 3).

2.4 Archiefonderzoek in Nederland

Naast literatuurstudie is er archiefonderzoek in Nederland uitgevoerd. Archiefstukken vallen onder de primaire bronnen. Het gemeentearchief, evenals het provinciaal archief en het Nationaal Archief (NA) in Den Haag zijn geraadpleegd. Verder zijn ook stukken uit het archief van het Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) in Amsterdam en van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag bestudeerd. Tevens zijn het archief van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD) en het Semi-statisch Informatie Beheer Ministerie Defensie (SSA) te Rijswijk bestudeerd. Voor dit onderzoek heeft er geen fysiek bezoek aan het archief plaatsgevonden omdat alle relevante stukken reeds in huis waren.

In de volgende subparagrafen worden alle voor dit onderzoek geraadpleegde archieven nader beschreven. Relevante informatie uit de geraadpleegde stukken en dossiers is verwerkt in dit rapport (zie hoofdstuk 3).

2.4.1 Regionaal Archief Tilburg (RAT) Tilburg

Ten tijde van de Tweede Wereldoorlog lag het onderzoeksgebied in de gemeente Diessen. In het Regionaal Archief Tilburg (RAT) te Tilburg is het gemeentearchief van de (voormalige) gemeente Diessen geraadpleegd. Conform de richtlijnen van het 'Certificatieschema vooronderzoek en risicoanalyse OO' is in het gemeentearchief gezocht naar stukken van de luchtbeschermingsdienst, over aangetroffen/geruimde OO en oorlogsschaderapporten. In de onderstaande tabel zijn de bestudeerde stukken weergegeven:

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
769	Archief van het Gemeentebestuur van Diessen (1932-1980)	7	1969-1981	Stukken betreffende de wijziging van huisnummers.
		471	1940-1956	Stukken betreffende vergoedingen en herstel van oorlogsschade aan gebouwen en objecten.
		472	1939-1945	Stukken betreffende de vordering van vuurwapens en munitie
		473	1940-1967	Stukken betreffende het opruimen en bergen van explosieven en andere gevaarlijke projectielen.
		486	1941-1945	Stukken betreffende het registreren van vluchtelingen en oorlogsslachtoffers.
		528	1940-1945	Stukken betreffende de uitvoering van politietaken tijdens de Tweede Wereldoorlog met onder andere klachten van inwoners, inbeslagneming van rogge, ontruiming de boerderijen van de families Van den Broek en Van Nieuwkuijk, kosten arrestanten alsmede een register van strafbeschikkingen.
		529	1940-1946	Stukken betreffende de uitvoering van politietaken tijdens de bezetting.
		550	1950-1956	Aangifte bij het Ministerie van Financiën van de oorlogsschade aan het kadaverhuisje in Haghorst.
		553	1940-1953	Rapporten van de overbrenging van de stoffelijke resten van militairen, begraven van lijken en het onderhoud van oorlogsgraven.
		627	1939-1941	Stukken betreffende de organisatie en uitvoering van de Luchtbeschermingsdienst.
		642	1939-1959	Register van branden en brandrapporten
		643	1940-1945	Stukken betreffende de organisatie van de brandweer met correspondentie over

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
				<i>branden alsmede over de brandstofvoorziening voor de wagens.</i>
		645	1942-1944	<i>Stukken betreffende de bestrijding van bos- en heidebranden op percelen welke eigendom zijn van prof. Mr. E.G.J. Gimbrere</i>
		673	1940-1952	<i>Vergunningen en ontheffingen voor het hebben van uitwegen en aansluitingen op wegen alsmede het herstel van oorlogsschade.</i>
		713	1940-1946	<i>Stukken betreffende de financiële en materiële bijstand aan oorlogsslachtoffers met schaderapporten.</i>
		714	1944-1961	<i>Stukken betreffende de financiële en materiële hulp aan oorlogsslachtoffers en aan binnenschippers</i>
		715	1941-1954	<i>Stukken betreffende de opgave van oorlogsschade door de gemeente aan de Rijksoverheid.</i>
		740	1945-1966	<i>Stukken betreffende vergoedingen ten behoeve van het herstel van oorlogsschade aan de R.K. Jongensschool en de R.K. Meisjesschool.</i>
		741	1950-1955	<i>Stukken betreffende de inventarisatie van oorlogsschade aan de R.K. meisjesschool, A.120, in het kader van Rijksvergoedingen</i>
		754	1921-1955	<i>R.K. Meisjesschool te Diessen, uitbreiding, onderhoud en herstel van oorlogsschade, met bijlagen.</i>
		768	1945-1954	<i>Stukken betreffende oorlogsschade aan de R.K. Jongensschool, A.54 in Diessen (door o.m. vordering en inkwartiering)</i>
		780	1946-1956	<i>Stukken betreffende de vernieuwing van bruggen (oorlogsschade) welke zijn gelegen aan het Moleneind te Baarschot, aan de Emmerseweg over de Wetering, in het Diessensche Broek en de Rijtsebrug over de Stroom.</i>
		816	1945	<i>Stukken betreffende de vaststelling van het tijdstip en datum van bevrijding.</i>
		820	1944	<i>Dagboek van pater Fidentius waarin de dagelijkse gebeurtenissen tijdens zijn verblijf in Diessen van 16 september tot en met 2 november 1944 zijn beschreven</i>
		851	1950-1971	<i>Verstrekken en ontvangen van inlichtingen inzake oorlogsgraven</i>
1425	Inventaris van Gemeentebestuur Diessen (1932) 1980 - 1996 (1998)	25	1985	<i>Overzicht van omzettingen van oude huisnummers in straatnamen en huisnummers</i>
		469	1984-1991	<i>Verstrekken en ontvangen van inlichtingen inzake oorlogsgraven</i>
		704	1994	<i>Verlenen van medewerking aan de plaatsing en onthulling van een monument aan de muur van de kerk aan de Kruisberg / Kerksingel ter gelegenheid van de 50-jarige herdenking van de Tweede Wereldoorlog</i>

2.4.2 Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) Den Bosch

Het onderzoeksgebied ligt in de provincie Noord-Brabant. In het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) te Den Bosch is het provinciaal archief geraadpleegd. Conform de richtlijnen van het 'Certificatieschema vooronderzoek en risicoanalyse OO' is gezocht naar stukken van de luchtbeschermingsdienst, over aangetroffen/geruimde OO en oorlogsschaderapporten. Hiertoe zijn de archieven van het Militair Gezag, het

provinciaal bestuur en de Commissaris van de Koningin geraadpleegd. In de onderstaande tabel zijn de bestudeerde stukken weergegeven:

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
127	Militair Gezag in Noord-Brabant	44	ca. 1932-1945	Kaarten water-, spoor-, en verkeerswegen, bruggen en sluizen
		47	1932-1944	Kaarten waterwegen en vernielde sluizen en bruggen in westelijk Brabant
		211	1945	Rapporten over in januari - maart in Noord-Brabant neergekomen vliegende bommen V1 en V2
		215	1944-1945	Instructies, verordeningen, verslagen en rapporten brandweer en luchtbescherming
		216	1944-1945	Opruiming mijnen
		218	1944-1945	Vijandelijke luchtlandingen
		219	1944-1945	Sectie brandweer en luchtbescherming
		267	1944-1945	Weekrapporten sectie openbare werken
		270	1944-1945	Wederopbouw drinkwater-, elektriciteits- en gasvoorziening
		271	1944-1945	Wederopbouw infrastructurele werken, voornamelijk bruggen
		272	1944-1945	Wederopbouw
		280	1944-1945	Schade enquêtecommissie
		307	1944-1945	Mijnen en andere explosieven
1085	Commissaris van de Koningin CdK in Noord-Brabant	366	1944-1945	Verslagen van bezoeken aan pas bevrijde gemeenten
		367	1944-1945	Rapporten burgemeesters aan CdK over algemene toestand binnen hun gemeente kort na bevrijding
		368	1944-1945	Verslagen vergaderingen CdK, burgemeesters en vertegenwoordigers Militair Gezag over problemen in bevrijde gemeenten
		418	1940-1941	Verstrekken opgave aan Duitse leger van militaire versterkingen in Noord-Brabant,
		431	1944-1945	Verslagen van CdK voor de minister van Binnenlandse Zaken over oorlogsgebeurtenissen en toestand waarin provincie zich bevindt na bevrijding
		444	1944-1947	Bevrijding Noord-Brabant door geallieerden en specifieke problematiek die hiermede gepaard ging
		798	1940 mei-juni	Opgaven aan regeringscommissariaat van in aanmerking komende projecten voor wederopbouw oorlogsschade in Noord-Brabant,
		799	1940 juli-september	Opgaven aan regeringscommissariaat van in aanmerking komende projecten voor wederopbouw oorlogsschade in Noord-Brabant,
1148	Provinciaal Bestuur Noord-Brabant, 1920-1949	800	1944-1947	Bemoeienis van CdK met aanpak wederopbouw Noord-Brabant na bevrijding
		226	1937-1944	Luchtbeschermingsplan griffiegebouw
		442	1939 - 1943	Bescherming tegen luchtaanvallen op waterstaatswerken dienende tot waterkering en waterlozing

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
		443	1944	Lijsten oorlogsschade aan eigendommen provincie, gemeenten en waterschappen
		674	1926-1946	Circulaires over herstel schade aan dijken en waterkeringen
		901	1940 - 1950	Oorlogsschade aan wegen, bruggen enz en overleg over schadeloosstelling met Commissariaat voor Oorlogsschaden
		1286	1946-1947	Herstel schade door oorlog en bezetting aan eigendommen publiekrechtelijke en daarmee gelijkgestelde lichamen

2.4.3 Nationaal Archief (NA) Den Haag

In het Nationaal Archief (NA) zijn onder meer stukken van de collectie Inspectie Bescherming Bevolking tegen luchtaanvallen (toeg.nr. 2.04.53.15) met daarin de berichten van gemeenten aan de Rijksinspectie Luchtbescherming te Den Haag in de periode 1940-1943, het zgn. Bunkerarchief (toeg. nr. 2.13.167), de verzameling krantenknipsels uit het archief van het Korps Hulpverleningsdienst (toeg.nr. 2.04.110) en het Militair Gezag (toeg. nr. 2.13.25) ingezien. In de onderstaande tabel staan de geraadpleegde stukken:

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
2.04.53.15	Inspectie Bescherming Bevolking tegen luchtaanvallen (1937-1946)	37	1940-1941	Ingekomen en minuten van uitgegane brieven van en aan diverse overheidsinstellingen: Commissaris der Koningin in de provincie Noord-Brabant, nrs. 17.32.1 - 17.32.11
		78	1940-1941	Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten: Noord-Brabant
2.04.110	Korps Hulpverleningsdienst (1945-1974)	20	1945-1959	Registers met krantenknipsels inzake explosieven
		21	1945-1947	Registers met krantenknipsels inzake explosieven
		22	1957-1959	Registers met krantenknipsels inzake explosieven
		23	1947	Tijdschrift voor het personeel van de Hulpverleningsdienst
		28	1947-1970	Verzameling krantenknipsels inzake de Hulpverleningsdienst
		69	1967-1971	Stukken betreffende de inhuur van de Hulpverleningsdienst door Rijkswaterstaat Directie Wegen voor het ruimen van explosieven
2.13.167	Het archief van het 2e Geniecommandement, Bureau Registratie Verdedigingswerken van het Ministerie van Defensie (zgn. 'Bunkerarchief'), (1923) 1946-1987 (1992)	272-284	1951	Blokkaarten van werken
		285-296	1947-1962	Overzichtskaarten
		1112-1119	z.j.	Nederlandse stafkaarten met aantekeningen van stellingen en complexen, schaal 1:25000
		1120	z.j.	Stellingkaarten van heel Nederland (dienstgeheim) met vermeldingen van alle Nederlandse en Duitse werken waarop de aard van de groepen van werken door symbolen zijn aangegeven. Groot formaat.
2.13.25	Militair Gezag (1939)(1943-1946)(1956)	1563	1944-1945	Rapporten betreffende bom- en granaatslagen en de organisatie van luchtbeschermingsdiensten in

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
				<i>gemeenten in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg [4.46.00],</i>
		1567	1944-1945	<i>Stukken betreffende de opsporing en ruiming van mijnen en andere explosieven [4.75.00]</i>
		1568	1944-1945	<i>Rapporten van de Censuurdienst van de Sectie PTT inzake brieven waarin melding gemaakt wordt van bombardementen, afschriften [4.06.00]</i>
2.13.210	Commissie van Proefneming met hierin opgenomen afgedwaalde archiefbescheiden van onderdelen van de Artillerie-Inrichtingen en Artillerie onderdelen (1814-)(1867-1942)	23	1940	<i>Staten houdende opgaven van plaatsen waar mogelijk onontplofte projectielen zijn gevonden, die wel of niet geruimd zijn</i>
		24	1940	<i>Stukken betreffende het ruimen van landmijnen en het beschikbaar stellen van personeel, ingedeeld naar gebied</i>
		25	1940	<i>Ingekomen en minuten van uitgaande stukken inzake aanvragen tot het ruimen van onontplofte (water)mijnen en personeelsaangelegenheden</i>
		26	1940	<i>Ingekomen en minuten van uitgaande stukken inzake aanvragen tot het ruimen van onontplofte (water)mijnen en personeelsaangelegenheden</i>
		28	1941-1942	<i>Lijsten met opgave van personeel en afwikkeling van de afdeling belast met het onschadelijk maken van niet gesprongen munitie en vliegtuigbommen</i>

2.4.4 Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) Amsterdam

In het archief van het NIOD zijn de volgende collecties geraadpleegd: Collectie Departement van Justitie (toegangsnummer 216k), waarin zich processen-verbaal bevinden met betrekking tot bomafwerpen en andere luchtoorlog gerelateerde gebeurtenissen in een aantal Nederlandse gemeenten, en de Collectie *Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West* (toegangsnummer 077), waarin zich een relatief compleet overzicht bevindt van bomafwerpen en andere luchtoorlog gerelateerde gebeurtenissen op Nederlands grondgebied in de periode september 1940 - april 1941. Tevens is het archief van de verzetsgroep Groep Albrecht (toeg. nr. 190a) ingezien. In de onderstaande tabel zijn de bestudeerde stukken weergegeven:

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
077	<i>Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West) (1938)(1940-1945)</i>	1328	1940-1941	<i>Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen</i>
190a	Groep Albrecht (1943-1947)	17-34	1945	<i>Enige verslagen, alsmede medewerkers van de groep Albrecht afkomstig uit de volgende sectoren: het Noorden, Overijssel, de Achterhoek, en Twente, D. A. A. (=Deventer, Arnhem, Apeldoorn), de Veluwe en Gelderland, Alblasserwaard en de Betuwe, Utrecht, Amersfoort, Amsterdam, Woerden, Zuid-Holland, Zeeland, Zuid-Nederland</i>
		99	1943-1944	<i>Rapporten, berichten, kaarten en schetsen, afkomstig van de diverse sectoren van de groep Albrecht: Tilburg</i>
216k	Departement van Justitie (1935)(1940-1945)(1950)	181-185	1943-1944	<i>Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeente</i>

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
		186	z.j.	Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen.

Tevens is de onlinebeeldbank van het NIOD geraadpleegd via de site <https://beeldbankwo2.nl/nl/>. De beeldbank is op 19 april 2022 doorzocht op zoekterm 'Diessen'. Dit leverde geen relevante resultaten op.

2.4.5 Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) Den Haag

Het NIMH beheert collecties over de geschiedenis en de archieven van de Nederlandse krijgsmacht en bezit een collectie die betrekking heeft op de Tweede Wereldoorlog. Voor het onderzoek is de collectie 575 'Bureau Inlichtingen/Duitse Verdedigingswerken' geraadpleegd. De collectie 409 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940 is niet geraadpleegd ondanks dat er in deze dagen gevochten is. De gevechten vonden echter plaats tussen Franse en Duitse eenheden, alsmede is de 409 hiervoor niet geraadpleegd. Daarnaast zijn er nog diverse andere collecties bekeken. In onderstaande tabel zijn de geraadpleegde collecties weergegeven.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
409	Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940 (mei 1940)			Er zijn in de geraadpleegde bronnen geen indicaties aangetroffen dat tijdens de meidagen Nederlandse eenheden in het onderzoeksgebied hebben gelegen. In de omgeving van het onderzoeksgebied vochten Franse eenheden. Er zijn van dit specifieke gevecht geen Nederlandse gevechtsverslagen. De 409-collectie is niet geraadpleegd
419	Duits bezetting	110	1941	Kaarten vliegvelden (Flugplatz) Bergen, Deelen, Eelde, Eindhoven, Gilze-Rijen, Haamstede, Harskamp, Hilversum, Kamp Katwijk, De Kooy, Leeuwarden, Middenmeer, Norg, Ockenburg, Ouddorp, Soesterberg, Schellingwoude, Schiphol, Texel, Twente, Veldhuizen, Venlo Vlissingen, Vogelenzang, Volkel, Waalhaven, Woensdrecht, Ypenburg, Schiessplatz: Harderwijk, Petten. Opgesteld door het Luftgaukommando Holland
420	Burgemeestersverklaringen '40-'45 (1940-1945)	4	1940-1945	Burgemeestersverklaringen betreffende de aankomst van Duitse (en later) geallieerde eenheden, opgaves van de onderdelen en commandanten, gedenktekens, monumenten en (veld)graven: Dalen t/m Dwingeloo
		8	1940-1945	Burgemeestersverklaringen betreffende de aankomst van Duitse (en later) geallieerde eenheden, opgaves van de onderdelen en commandanten, gedenktekens, monumenten en (veld)graven: Haaften t/m Huijbergen
		28	1940-1945	Burgemeestersverklaringen betreffende (o.a.) de bevrijdingsdatum, verzetsdaden, verzetslieden en gesneuvelden bij verzetsdaden: Dalen t/m Dwingeloo
		32	1940-1945	Burgemeestersverklaringen betreffende (o.a.) de bevrijdingsdatum, verzetsdaden, verzetslieden en gesneuvelden bij verzetsdaden: Haaften t/m Hursvenen
492	De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II / De Groene Serie	4	10-19 mei 1940	Hoofddeel III. Nederlands verdediging tegen de Duitse aanval van 10 - 19 mei 1940 Deel 2. De krijgsverrichtingen in de buitenprovinciën (zonder Zeeland):

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
				<i>Onderdeel B. De verdediging van Noord-Limburg en Noord-Brabant, kaarten</i>
575	Bureau Inlichtingen/Duitse Verdedigingswerken (1940-1945)	45	02-05-1941	(1:2.500) A.C.V. Geniezaken Breda. Stellinggedeelte de Peel. Gemeente Diessen, sectie A, B, en C gedeeltelijk.
		45	03-05-1941	(1:2.500) A.C.V. Geniezaken Breda. Stellinggedeelte de Peel. Gemeente Diessen, sectie B gedeeltelijk (blad 5)

Tevens is de onlinebeeldbank van het NIMH geraadpleegd via de site <https://nimh-beeldbank.defensie.nl/>. De beeldbank is op 19 april 2022 doorzocht op zoekterm 'Diessen'. Dit leverde geen relevante resultaten op.

2.4.6 Defensie archieven

Het Semi-statistisch Informatie Beheer Ministerie Defensie (SSA) in Rijswijk beheert delen van het archief van Defensie.

In dit archief zijn stukken geraadpleegd betreffende het ruimen van explosieven na de Tweede Wereldoorlog door de Mijn- en Munitieopruimingsdienst (MMOD) en door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD).

MMOD

In het SSA bevinden zich de dossiers van de MMOD. Deze organisatie was een voorloper van de EOD en werd vlak na de Tweede Wereldoorlog opgericht om explosieven te ruimen. In onderstaande tabel zijn de geraadpleegde collecties weergegeven.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
Geen	Inventaris archief Mijn- en Munitie Opruimings-Dienst (MMOD)	44	1945-1947	B t/m E

EOD

In het SSA liggen de ruimingsdossiers van de EOD tot oktober 2010. Deze ruimrapporten, ook wel Melding Opdracht en Ruimrapport (MORA) en Uitvoeringsopdracht (UO) genaamd, zijn overzichten van geruimde munitie en zijn gerangschikt per gemeente. Sinds 1971 worden deze rapporten bijgehouden. Sinds eind 2010 worden de meldingen van geruimde OO rechtstreeks door de EOD aangeleverd. Door de EOD wordt een lijst met MORA's/UO's verstrekt waaruit een voor het onderzoeksgebied relevante selectie is gemaakt. Door de EOD zijn de geselecteerde MORA's/UO's digitaal aangeleverd. De voor dit onderzoek beschikbare MORA's/UO's staan in paragraaf 3.7 beschreven.

Mijneveldkaarten met leg- en ruimrapporten zijn ook bij de EOD ondergebracht. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden verspreid over heel Nederland mijnevelden door Duitse en geallieerde militairen aangelegd. Alle informatie van die mijnevelden (zoals ligging, hoeveelheid en type landmijnen) werd gedocumenteerd in een zogenaamd legrapport. Deze zijn echter niet altijd beschikbaar. Tegen het einde van en na de Tweede Wereldoorlog zijn alle bekende mijnevelden en op landmijnen verdachte gebieden onderzocht. Dit werd vastgelegd in een zogenaamd ruimrapport. Hieruit blijkt dat soms, door diverse omstandigheden, niet alle gelegde landmijnen konden worden geruimd. Door de EOD zijn geen gegevens over mijnevelden of op landmijnen verdachte gebieden gevonden die in en/of in de buurt van het onderzoeksgebied hebben gelegen.

2.4.7 Websites

Op internet is een aantal websites geraadpleegd waarop (mogelijk) relevante informatie beschikbaar is over het onderzoeksgebied. De gegevens op de sites zijn zoveel als mogelijk geverifieerd met informatie uit andere bronnen om de betrouwbaarheid te kunnen toetsen. Echter, websites veranderen continue door updates en nieuwe informatie. Soms verdwijnen sites ook van het web; of zijn deze ontoegankelijk geworden.

Informatie kan zodoende verdwijnen of veranderen. In de voetnoten wordt derhalve de geraadpleegde site vermeld evenals de datum waarop deze is geraadpleegd. De volgende sites zijn gebruikt:

- De site <https://www.delpher.nl/> is een databank waarin miljoenen gedigitaliseerde teksten uit Nederlandse kranten, boeken, tijdschriften en radiobulletins woord voor woord doorzocht kunnen worden. De teksten komen uit de collecties van diverse wetenschappelijke instellingen, bibliotheken en erfgoedinstellingen. In het kader van dit onderzoek is op 19 april 2022 gezocht naar de namen van de verschillende plaatsen in de gemeente Diessen in combinatie met de zoektermen 'vliegtuigbom', 'blindganger', 'vliegtuig', 'crash', 'granaat', 'explosief' en 'munitie';
- De site <https://www.topotijdreis.nl/> is een website van het Kadaster waar oude en recente kaarten van Nederland op te vinden zijn. Deze geven een goed beeld van de geografisch situatie ten tijde van de Tweede Wereldoorlog;
- Op basis van de digitale lijst op www.sglo.nl zijn de voor het onderzoeksgebied relevante crashes geraadpleegd. De Studiegroep Luchtoorlog (SGLO) heeft in de afgelopen decennia een lijst samengesteld van alle vliegtuigcrashes in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog (1939-1945). In deze lijst zijn onder andere de datum, de tijd, de plaats van neerstorten, het type toestel, de gevechtseenheid en de reden van neerstorten weergegeven. Op 19 april 2022 is het verliesregister geraadpleegd met de zoekterm 'Diessen'.
- De site www.vergeltungswaffen.nl is een lijst van V.1 en V.2 inslagen in Nederland samengesteld op basis van de gegevens van Thierry van den Berg en Henk Koopman. De complete lijst is tussen 2010-2014 in delen gepubliceerd in het Bulletin van Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945. De gegevens zijn vervolgens verwerkt in de overzichtslijst, die vervolgens door middel van een geografisch informatiesysteem (GIS) ontsloten is. Op de site is een kaart beschikbaar waarop de inslagen zijn ingetekend en waarop per inslag meer informatie te vinden is over het type *Vergeltungswaffe* (V.1 of V.2), de datum van inslag, de locatie van inslag en eventuele bijzonderheden over de inslag. Op 19 april 2022 is de site geraadpleegd;
- Op de site <https://www.tracesofwar.nl/> is onder meer informatie te vinden over oorlogsmonumenten en graven verspreid over Nederland. Op basis van deze gegevens kan is sommige gevallen meer informatie verkregen worden over de locatie van een vliegtuigcrash;
- De site <https://map.project44.ca/> is een initiatief van de *Canadian Research and Mapping Association* om de inzet van Canadese troepen inzichtelijk te maken. De site bevat een kaart van Europa waarop Duitse en geallieerde eenheden zijn weergegeven en waarop de geallieerde opmars vanaf 6 juni 1944 te volgen is. Achterliggende gegevens zoals *War Diaries* en luchtfoto's zijn ook beschikbaar op de site. Op 19 april 2022 is de site geraadpleegd;
- De site www.ahn.nl bevat het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN), dat een digitale hoogtekartaal is voor heel Nederland. Het bevat gedetailleerde en precieze hoogtegegevens met gemiddeld acht hoogtemetingen per vierkante meter. De hoogte wordt gemeten met laseraltimetrie: een techniek waarbij een vliegtuig of helikopter met een laserstraal het aardoppervlak aftast. De meting van de looptijd van de laserreflectie en van de stand en positie van het vliegtuig geven samen een heel nauwkeurig resultaat;
- Op de site www.dinoloket.nl kunnen verschillende ondergrondgegevens ingezien worden. Het DINoloket van TNO, de Geologische Dienst Nederland, bevat namelijk de gegevens van verschillende bodem- en grondonderzoeken door heel Nederland. Voor dit historisch vooronderzoek zijn de geologische booronderzoeken en geotechnische sondeeronderzoeken geraadpleegd voor de verticale afbakening van verdachte gebieden.

2.5 Archiefonderzoek in het buitenland

In een aantal buitenlandse archieven is informatie aanwezig die relevant kan zijn voor dit vooronderzoek OO. Bombs Away B.V. beschikt over een uitgebreide database met gegevens die in het verleden zijn gekopieerd/gefotografeerd in The National Archives United Kingdom (TNA UK) te Londen, Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa) te Freiburg (Duitsland), Bundesarchiv (BArch) te Berlijn-Lichterfelde, Library and Archives of Canada (LAC) te Ottawa en de National Archives and Record Administration II (NARA II) te College Park te Maryland (VS). In de volgende sub-paragrafen zal nader worden ingegaan op deze archieven.

2.5.1 The National Archives UK (TNA UK) Londen

In TNA UK is een groot aantal documenten van eenheden van de Britse strijdkrachten gearriveerd die betrekking hebben op de gevechtshandelingen in de Tweede Wereldoorlog. Hier is gezocht naar informatie over de door de *Royal Air Force* (RAF) uitgevoerde luchtaanvallen in het onderzoeksgebied of de directe omgeving. Hierbij is de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945 bekeken en is onderzoek verricht naar relevante stukken van in ieder geval de volgende vier onderdelen van de RAF:

- *Bomber Command RAF;*
- *Coastal Command RAF;*
- *Fighter Command RAF/Air Defence Great Britain;*
- *2nd Tactical Air Force (2nd TAF).*

Indien noodzakelijk is ook gezocht in de stukken van de *Fleet Air Arm*, de luchtcomponent van de *Royal Navy*.

Het onderzoek is gericht op het vaststellen van het aantal, de hoofd- en subsoort, gewichtsklasse en het type ontsteker(s) van de afwerpmunitie en raketten die tijdens luchtaanvallen zijn ingezet en op de inslaglocaties daarvan.

TNA UK geldt tevens als een aanvullende bron met betrekking tot onderzoek naar artilleriebeschietingen in de periode vanaf september 1944. Wanneer uit overige bronnen indicaties zijn gebleken dat het onderzoeksgebied in deze periode is getroffen door artilleriebeschietingen, zijn de *War Diaries* van de relevante geallieerde eenheden geraadpleegd om detailinformatie aangaande deze beschietingen en beschietingen van andere eenheden te verzamelen.

In de onderstaande tabel zijn de geraadpleegde stukken met betrekking tot de luchtoorlog en grondoorlog weergegeven.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
AIR14	Air Ministry: Bomber Command: Registered Files	2664-2680	1939-1945	Night Bomb Raid Sheets
		3360-3368	1939-1945	Day Bomb Raid Sheets
AIR27	Air Ministry: Squadrons	1801	1945	Squadron No. 409
AIR37	Allied Expeditionary Air Force and 2 nd Tactical Air Force	715	Sep – Oct 1944	Daily Log
		716	Nov – Dec 1944	Daily Log
		717	Jan – Feb 1945	Daily Log
		718	Mar – May 1945	Daily Log
WO205	War Office: 21st Army Group: Military Headquarters Papers, Second World war	1100-1106	September 1944 – April 1945	Operation Overlord: daily situation maps and order of battlement statements for 21st Army Group in North West Europe.
WO171	War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War	554	Sept-Oct 1944	53 Welsh Infantry Division

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
		560	Sept-Oct 1944	HQ R.A. 53 Welsh Division
		655	Sep-Oct 1944	71 Infantry Brigade
		1309	Sep-Dec 1944	1 Battalion Highland Light Infantry
		1389	Sep-Dec 1944	4 Battalion Royal Welsh Fusiliers
				81 Field Regiment
				83 Field Regiment
				133 Field Regiment
				71 Anti-Tank Regiment
				116 Light Anti-Aircraft Regiment

2.5.2 National Archives and Record Administration II (NARA II)

In NARA II te College Park, Maryland (VS) is een groot aantal documenten van verschillende eenheden van de Amerikaanse strijdkrachten gearcheveerd waaronder o.a. *Mission Reports* van de *United States Army Air Forces* (USAAF) en *After Action Reports* van de grondstrijdkrachten.

Wanneer er duidelijke indicaties zijn dat het onderzoeksgebied is getroffen door luchtaanvallen met afwerpmunitie uitgevoerd door de USAAF, is onderzoek in NARA II verricht om het aantal, de hoofd- en subsoort, gewichtsklasse en het type ontsteker(s) van de afwerpmunitie die tijdens de luchtaanval is ingezet, en op de inslaglocaties daarvan, vast te stellen. Er zijn in de overige geraadpleegde bronnen geen indicaties aangetroffen dat het onderzoeksgebied is getroffen door Amerikaanse bombardementen of dat er in het onderzoeksgebied Amerikaanse grondtroepen hebben gevochten. Tevens zijn er geen aanwijzingen dat Amerikaanse vliegtuigen zijn neergestort in het onderzoeksgebied. Er zijn geen *Mission Reports* en gevechtsverslagen geraadpleegd.

2.5.3 Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa) Freiburg

In het BaMa is de collectie *Lageberichte* van de *Luftwaffenführungsstab Ic* geraadpleegd, die meldingen bevat over bomafwerpen en neergekomen vliegtuigen op Nederlands grondgebied in de periode 10 mei 1940 - 10 november 1941. In de onderstaande tabel zijn de geraadpleegde stukken weergegeven.

Toeg. nr.	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
RL 2	II-205-II-250	1940-1941	Kriegstagebuch Führungsstab Luftwaffe, Anlagen

2.5.4 Bundesarchiv (BArch) Berlijn-Lichterfelde

In het BArch zijn stukken geraadpleegd van het *Reichssicherheitshauptamt*, betreffende luchtaanvallen die hebben plaatsgevonden in onder andere Nederland. De stukken beslaan de jaren 1941, 1942 en 1943, met in de periode oktober 1942 tot en met maart 1943 een leemte. In de onderstaande tabel zijn de geraadpleegde stukken weergegeven.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
R58	Reichssicherheitshauptamt	3578	Mei tot en met december 1941	Feindliche Luftangriffe – Lagemeldungen. Bd 1
		3580	Januari tot en met september 1942	Feindliche Luftangriffe – Lagemeldungen. Bd 3
		3581	April tot en met juli 1943	Feindliche Luftangriffe – Lagemeldungen. Bd 4

2.5.5 Imperial War Museum (IWM) Londen

Het IWM beschikt over documentatie, afbeeldingen en films over de Tweede Wereldoorlog in Nederland. De collectie is geraadpleegd via de site <https://www.iwm.org.uk/>. Er is gezocht op 17 mei 2022 op 'Diessen', '71st Infantry Brigade', 'Liberation October 1944'. Dit leverde geen relevante resultaten op.

2.5.6 Library and Archives of Canada (LAC) Ottawa

In het LAC zijn de documenten van de Canadese strijdkrachten gearcheveerd. Er zijn in de overige geraadpleegde bronnen geen indicaties aangetroffen dat in het onderzoeksgebied Canadese troepen hebben gevochten tijdens de bevrijding. Er zijn geen stukken uit het LAC geraadpleegd.

2.6 Luchtfoto-onderzoek

Een essentieel onderdeel van het vooronderzoek OO is de analyse van luchtfoto's. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn, met name door geallieerde luchtmachten, veel luchtfoto's genomen van onder andere bezet Nederland. Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog stond de (geallieerde) luchtfotografie nog in de kinderschoenen, maar tegen het einde was het uitgegroeid tot een belangrijk onderdeel van de oorlogsvoering. Luchtfoto's werden niet alleen gebruikt om schade van een bombardement (*damage assessment*) vast te stellen, maar ook werden hele militaire campagnes op basis van luchtfoto's gepland.

Na de Tweede Wereldoorlog is een flink aantal (geallieerde) luchtfoto's vernietigd, maar het merendeel is overgedragen aan archieven en andere publieke instellingen. In Nederland zijn er twee organisaties die beschikken over een collectie geallieerde luchtfoto's, namelijk Wageningen UR (WAG) te Wageningen en het Kadaster (KAD) te Zwolle. In het buitenland behoren National Collection of Aerial Photography (NCAP) te Edinburgh, The National Archives and Records Administration (NARA) te College Park, Maryland (VS) en het Laurier Military History (LMH) Archive te Canada de belangrijkste luchtfotocollecties van de Tweede Wereldoorlog.

Keuze van de luchtfoto's

De luchtfoto's zijn besteld op basis van de data van relevante oorlogshandelingen die zijn aangetroffen in de geraadpleegde literatuur en archieven. Hierbij is het uitgangspunt om een luchtfoto te bestellen die zo kort als mogelijk is genomen nadat de oorlogshandeling heeft plaatsgevonden, tot maximaal een half jaar nadien. Verstoringen in het landschap en/of aan bebouwing die zijn veroorzaakt door OO, zijn in veel gevallen na een half jaar niet meer zichtbaar. Dit geldt voornamelijk voor gebieden die intensief gebruikt worden, zoals stedelijk gebied, wegen, spoorlijnen en landbouwgronden.

Met name in de eerste jaren van de oorlog is er sprake van een leemte in de beschikbare informatie: van delen van het onderzoeksgebied is onvoldoende dekking of de kwaliteit³ van de luchtfoto's is matig tot slecht, waardoor indicaties van oorlogshandelingen niet of nauwelijks (meer) zichtbaar zijn. Deze leemte kan van invloed op de uiteindelijke afbakening van de verdachte gebieden in het onderzoeksgebied.

Voor dit onderzoek zijn luchtfoto's uit de collecties Kadaster (KAD) te Zwolle en National Collection of Aerial Photography (NCAP) te Edinburgh, geraadpleegd en zijn relevante luchtfoto's (op basis van kwaliteit, schaal en beschikbaarheid van datum) besteld.

Allereerst is er een vooroorlogse luchtfoto geraadpleegd om de 'nul-situatie' van het onderzoeksgebied te schetsen. Hierdoor is het gemakkelijker om indicaties van oorlogshandelingen te zien op luchtfoto's uit de oorlog. Hiernaast is er gezocht naar luchtfoto's om de oorlogshandelingen tussen Franse en Duitse militairen welke plaatsvonden in de Mei dagen van 1940 te analyseren, van deze periode waren er echter geen luchtfoto's beschikbaar van het onderzoeksgebied. De volgende serie luchtfoto's welke geraadpleegd zijn hebben betrekking op de periode september-oktober 1944, de periode waarin het actieve front een aantal wekenlang nabij Diessen gelegen was. Er is een foto van 26 september 1944 welke de situatie weergeeft voordat de artilleriebeschietingen plaatsvonden. De luchtfoto van 6 oktober 1944 is van vlak na de bevrijding. Tot slot is er een tweetal luchtfoto's geraadpleegd om de naoorlogse situatie te analyseren, dat is na de capitulatie van het Duitse Leger in Nederland op 5 mei 1945.

³ Verschillende definities van de luchtfotokwaliteit: A (goed), B (matig), C (slecht)

In de volgende tabel zijn de geraadpleegde luchtfoto's weergegeven.

Collectie	Sortie	Fotonr.	Datum	Kwaliteit	Schaal	Keuze verantwoording	Bijzonderheden
KAD	50Fzuid	242	1933	C	Onbekend	Vooroorlogse situatie	Geen.
KAD	7-AA-667	1013	13-02-1944	C	48.000	Reeds in bezit	Geen.
KAD	106G-3086	4102	26-09-1944	B	9.000	Situatie tijdens bevrijding	Geen.
NCAP	4-0994	3043	06-10-1944	B/C	17.000	Situatie na bevrijding, artilleriebeschietingen	Geen schade of inslagen binnen onderzoeksgebied te zien
NCAP	3G-MEW-S061	5038	09-07-1945	B/C	40.000	Naoorlogse situatie, reeds in bezit	Geen.
NCAP	3G-TUD-S147	5039	15-07-1945	B/C	40.000	Naoorlogse situatie, reeds in bezit	Geen.

In bijlage 3 is de dekking van de geraadpleegde luchtfoto's opgenomen.

3 RESULTATEN INVENTARISATIE

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van de inventarisatie en raadpleging van de bronnen zoals die in het vorige hoofdstuk zijn beschreven. Op basis van de verzamelde gegevens is een chronologisch overzicht opgesteld van het verloop van de Tweede Wereldoorlog in en nabij het onderzoeksgebied. Bronverwijzingen en eventuele bijzonderheden zijn toegelicht in de voetnoten.

Voor de vertaling naar een locatie in de huidige topografie zijn locatieverwijzingen uit bronnen ongewijzigd overgenomen in de gebeurtenissenlijst. GIS maakt de eventuele vertaling naar de huidige benaming en tekent de betreffende verwijzing in de kaart. Onduidelijke of onbetrouwbare locatieverwijzingen zijn gemeld in de gebeurtenissenlijst, maar niet in de kaart ingetekend. Oorlogshandelingen waarvan geen precieze locaties bekend zijn (bijvoorbeeld wel een straatnaam, maar geen huisnummer), zijn ingetekend als lijn of als vlak, afhankelijk van wat er van deze handeling bekend is.

Indicaties met RAP-nummer en weergegeven op kaart

Elke relevante gebeurtenis heeft een uniek nummer, een 'RAP-nummer' dat als volgt is opgebouwd:

- De aanduiding "RAP";
- Een getal met zes cijfers: datum van de gebeurtenis (jj/mm/dd);
- Een letter: volgreep om verschillende gebeurtenissen op dezelfde datum te scheiden.

Dit RAP-nummer heeft als doel om de in de literatuur en archieven gevonden indicaties te kunnen herleiden naar de kaarten en andersom. Het RAP-nummer is om die reden ook weergegeven in het (digitale) kaartmateriaal.

Mijnenvelden en MORA's/VO's

De MORA's, VO's en de mijnenvelden en op landmijnen verdachte gebieden krijgen geen RAP-nummer, omdat deze indicaties in het EOD-archief al een eigen uniek nummer bezitten. De mijnenvelden zijn eveneens genummerd op basis van een eigen uniek nummer van de toenmalige MMOD. Het eerste gedeelte van het nummer correspondeert met het nummer van de stafkaart waarop het mijnenveld of het op landmijnen verdacht gebied is ingetekend, het tweede gedeelte betreft de aanduiding van het mijnenveld op de kaart. De letter G (German) of A (Allied) geeft aan of het een Duits of geallieerd mijnenveld/verdacht gebied betrof.

MORA's/VO's hebben een eigen nummer dat is vastgesteld door de EOD, bestaande uit acht cijfers: de eerste vier zijn het jaar en de andere vier een volgnummer.

Coördinaten van het *Modified British System*

Bij het intekenen van de indicaties van oorlogshandelingen aan de hand van informatie afkomstig uit The National Archives (TNA UK) in de inventarisatiekaart, is gebruik gemaakt van de coördinaten zoals deze werden vermeld in de geraadpleegde *interpretation reports* en de *daily logs* (dagboeken) van verschillende eenheden van de Britse strijdkrachten. Bombs Away B.V. raadpleegt voor het onderzoek minimaal de stukken van de *2nd TAF* en *Fighter Command*.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd gebruikt gemaakt van het '*Modified British System*' (MBS) voor het nauwkeurig lokaliseren van doelen in Europa, door zowel Britse als Amerikaanse troepen. West-Europa werd verdeeld in een aantal vlakken, waarbij Nederland werd ingedeeld in het gebied genaamd de '*Nord de Guerre zone*'. Binnen deze zone zijn de gebieden verdeeld aan de hand van vlakken van 500 vierkante kilometer, die de benaming krijgen van een letter. Deze vlakken zijn vervolgens opnieuw onderverdeeld in vlakken van 100 vierkante kilometer, die tevens een letter hebben. Binnen deze vakken zijn er afsluitend een x-as (west-oost) en y-as (noord-zuid) die benoemd worden aan de hand van getallen.⁴

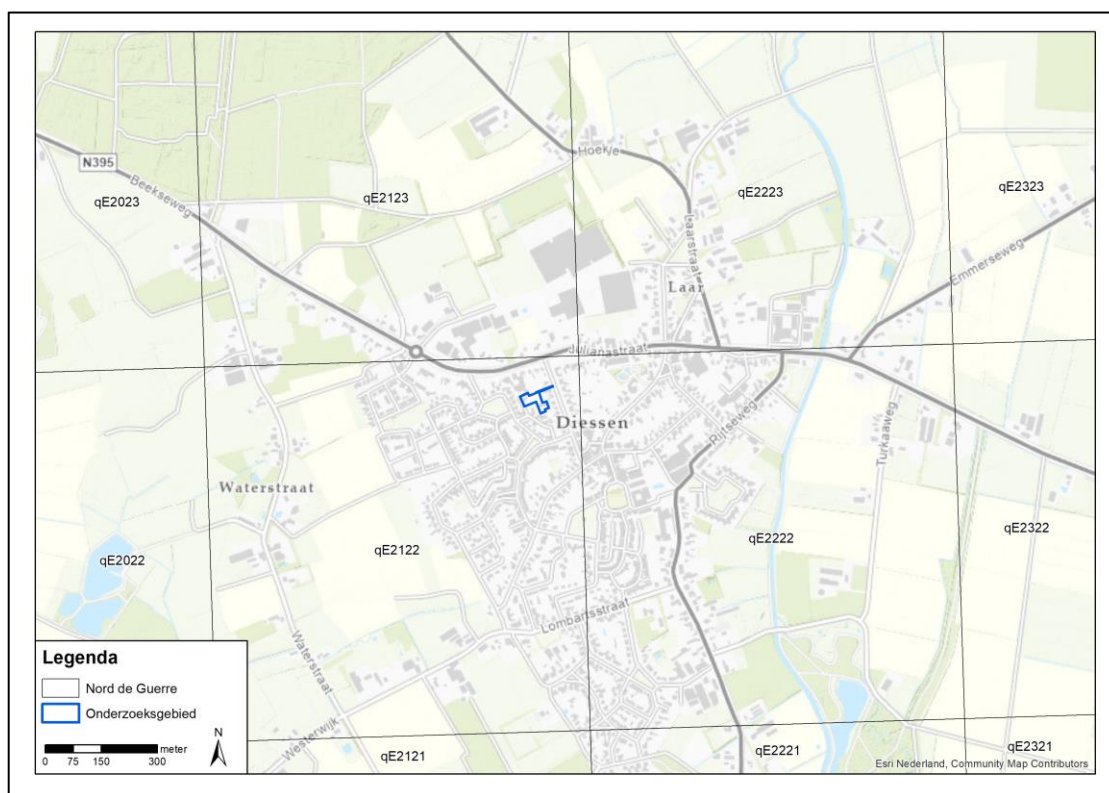
⁴ <https://www.echodelta.net/mbs> geeft tekst en uitleg en beschikt over een coördinaten vertaler.

De coördinaten van het relevante kaartvierkant zien er dan als volgt uit: [qE. 2122].

De eerste (kleine) letter slaat op het vlak van 500 vierkante kilometer, de twee (grote) letter slaat op het vlak van 100 vierkante kilometer en de vier cijfers zijn af te lezen aan de x-as en y-as. Dit punt ligt vervolgens in de onderste linkerhoek van een vlak van 1 vierkante kilometer. Dit vlak kan gezien worden als het doel van een operatie.

In het geval dat een coördinaat zes cijfers heeft, is er binnen het vak van 1 vierkante kilometer een vak van 100 bij 100 meter aangeduid.

In het geval dat een coördinaat acht cijfers heeft, is er binnen het vak van 1 vierkante kilometer een vak van 10 bij 10 meter aangeduid.

Afbeelding 5: De ligging van het onderzoeksgebied binnen het 'Nord de Guerre zone'-grid.

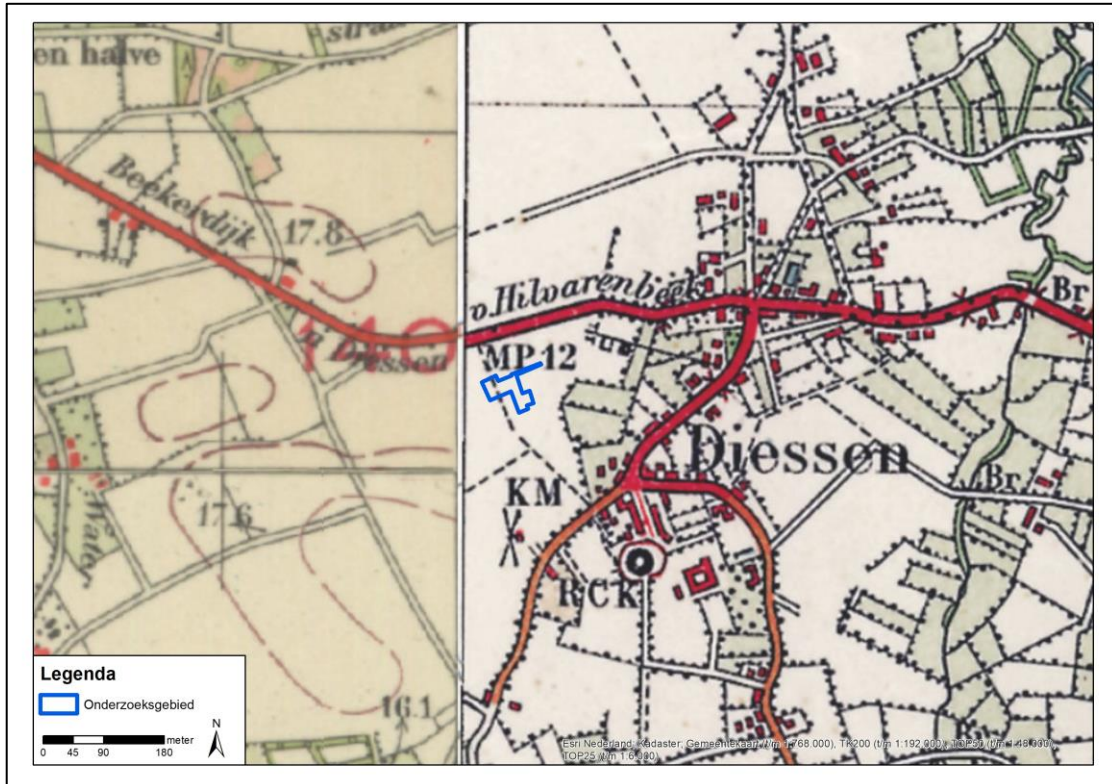
Indicaties zonder RAP-nummer en niet weergegeven op kaart

Indien een in de geraadpleegde bronnen aangetroffen indicatie van een oorlogshandeling niet kan worden ingetekend, is dit eveneens in de tekst aangegeven. In het onderstaande overzicht staan de redenen weergegeven voor het niet intekenen van indicaties van oorlogshandelingen:

- **[Locatie onbekend]**. Op basis van de geraadpleegde bronnen kan de locatie van de oorlogshandeling niet worden vastgesteld;
- **[Buiten onderzoeksgebied]**. Op basis van de geraadpleegde bronnen is vastgesteld dat de oorlogshandeling buiten de contouren van het onderzoeksgebied heeft plaatsgevonden;
- **[Historische context]**. De indicatie betreft een uitleg van de historische context, zoals troepenverplaatsingen of de bezettings- en bevrijdingsdatum van een gemeente.
- **[niet OO gerelateerd]**. Oorlogshandeling waarbij geen OO zijn ingezet.

3.2 Vooroorlogse situatie onderzoeksgebied

In de geraadpleegde bronnen wordt de locatie van oorlogshandelingen omschreven aan de hand van lokale objecten en het landschap. In de onderstaande afbeelding is het onderzoeksgebied weergegeven op een (vooroorlogse) stafkaart, om de geografische en topografische ligging te kunnen vaststellen. Het onderzoeksgebied ten tijde van de Tweede Wereldoorlog was onbebouwd en bestond zeer waarschijnlijk hoofdzakelijk uit akkerland. De verbindingsweg tussen Hilvarenbeek en Diessen was reeds aanwezig en bevindt zich ten noorden van het onderzoeksgebied op circa 100 meter afstand.

Afbeelding 6: Onderzoeksgebied weergegeven op een stafkaart uit 1940. Bron: <https://www.topotijdreis.nl/kaart/1940/@139966,387629,11.35>

3.3 Mobilisatieperiode

In de periode april 1939 – april 1940 werden de Nederlandse strijdkrachten in verschillende fasen gemobiliseerd. Aanleiding was de dreigende oorlog in Europa. In deze periode werden de verschillende onderdelen van de Nederlandse krijgsmacht onder de wapenen geroepen en werd een begin gemaakt met het aanleggen van verdedigingslinies, voorbereidingswerkzaamheden ten behoeve van inundaties, mijnenvelden, versperringen, etc.

Voor deze periode zijn er in de geraadpleegde bronnen geen relevante gegevens gevonden die betrekking hebben op het onderzoeksgebied in relatie tot OO.

3.4 Meidagen 1940

In de vroege ochtend van 10 mei 1940 vielen Duitse grondeenheden vanuit het grensgebied Nederland binnen, terwijl Duitse parachutisteneenheden in West-Nederland landden. Bij Kornwerderzand en bij de Grebbelinie werden de Duitse grondstrijdkrachten staande gehouden en in het westen van Nederland vochten Nederlandse eenheden tegen de Duitse parachutisten. Na het bombardement op Rotterdam door Duitse luchtmachteenheden besloot het Nederlandse opperbevel te capituleren. Alleen in Zeeland werd nog doorgevochten door Nederlandse en Franse eenheden.

11 mei 1940

In de nacht van 10 op 11 mei 1940 hadden de Nederlandse commandant van de Peeldivisie (kolonel Schmidt) en de Franse commandanten ter plaatse van het Belgisch-Nederlandse grensgebied (te Oostmalle) een plan ontworpen voor de gezamenlijke verdediging. Het front zou lopen van de Maas bij 's-Hertogenbosch over Tilburg en vervolgens langs Goirle en Hilvarenbeek naar de Belgische stellingen ten oosten van Turnhout.⁵ **[Historische context]**

⁵ Amersfoort en Kamphuis (2012) 163.

Tegen de middag kwamen er Franse gemotoriseerde en gepantserde voertuigen aan in Diessen. Na een korte rustpauze begonnen ze zich op te stellen achter de huizen. Hun wapens stonden in de richting van de brug over de stroom aan de Beerseweg. **[Historische context]** Tegen de stroom aan legden ze landmijnen aan weerskanten van de weg tot een eind het veld in. **[>700 m buiten onderzoeksgebied]** In het zuiden van de gemeente, bij den Hertgang in Baarschot, zaten ook Franse troepen met lichte wapens in stelling. Buiten de gemeente, tussen Moergestel en Spoordonk werd hevig gevochten. Diessen werd die dag gespaard van gevechten. **[Historische context]** Tegen de avond gingen er ook Franse soldaten in stelling in de Vloed voor de Reusel (achter Timmermans, wonende op huisnummer 51 en Van Gils, voor de vroegere watermolen). **[>1,6 km buiten onderzoeksgebied]** Ook in het dorp zelf werden schuttersputjes gegraven, voornamelijk rond de brug over de Reusel maar ook op andere plaatsen in het dorp, zoals naast café Klessens (huisnummer 8) en aan het huis van Vugts (huisnummer 59). **[Historische context]** Naast smederij Van Dal (huisnummer 21) werden twee tanks opgesteld, bij de boerderij van Van Rijthoven (huisnummer 35) een derde tank die gericht stond op de brug over de Beersweg bij Kroot (huisnummer 32). Achter de boerderij van Van Rijthoven werd daarnaast nog ander geschut opgesteld, ook gericht op de brug. Bij Heuvelmans (huisnummer 33) groeven Franse troepen zich ook in. Bij Jansen (huisnummer 30) werd de weg opengebroken en werden er landmijnen geplaatst. Bij het Hoekje werden ook schuttersputten gegraven en er stond een Franse tank op de splitsing met de Laarstraat. Deze tank loste het eerste schot in Diessen, op een laagvliegend Duits vliegtuig. **[Historische context]** Tegen de middag werd de brug bij Kroot door Franse soldaten opgeblazen, waardoor de toegangsweg voor de Duitse troepen afgesloten werd. Hierop begon de bevolking met de evacuatie.⁶ **[Historische context]**

12 mei 1940

Vanuit de uitkijkpost op de toren te Diessen (huisnummer 1 en 2) werden de eerste twee Franse schoten gelost rond 15.30 uur. Over de Beerseweg reed namelijk een Duitse gevechtswagen richting de Reusel. Deze wagen maakte rechtsomkeer, waarna er van verdere afstand op de kerk en toren geschoten werd. Tegelijkertijd begonnen Duitse troepen aan een omtrekkende beweging, in de richting van de Rijt en in de richting van het Hoekske. Uiteindelijk kwamen de meeste troepen aan via de Beerseweg, maar ook via Haghorst. **[Historische context]** Het klooster en de kerk werden door de Duitse eenheden onder vuur genomen. **[RAP_400512A01]** Ook tussen Timmermans en Van Gils kwamen granaten neer. **[Buiten onderzoeksgebied]** Het grondgevecht in Diessen duurde 2,5 uur. Volgens bewoners van het dorp hadden de Franse soldaten huis na huis verdedigd, maar moesten ze zich uiteindelijk terugtrekken in de richting van Poppel, onder andere via de Esbeeksedijk. Het lukte hun echter wel om hun Duitse achtervolgers een halt toe te brengen tot de avond, bij het Spruitenstroompje twee kilometer ten westen van Diessen, net voorbij de gemeentegrens in Hilvarenbeek.⁷ **[Historische context]**

In Diessen werd er hard gevochten, waardoor tot in Hilvarenbeek zware ontploffingen te horen waren vanaf 15.30 uur. Overal in de omgeving werden bruggen opgeblazen, zoals de brug over het Spruitenstroompje te Hilvarenbeek en andere bruggen naar Diessen en Biest-Houtakker. **[>700 m buiten onderzoeksgebied]** Om 16.15 uur trok de *SS-Verfügungsddivision* op naar Hilvarenbeek. Via deze gemeente moest de divisie verder doortrekken naar het gebied ten zuiden van Breda. De bruggen nabij de kern van Hilvarenbeek werden rond 18.00 uur opgeblazen, zoals de brug bij Groenendaal. **[>1,6 km buiten onderzoeksgebied]** Om 18.45 uur trokken de Franse troepen in Hilvarenbeek zich terug. Hierdoor bleven hevige gevechten zoals in Diessen uit. Om 19.00 uur werd de kern van het dorp omsingeld door Duitse tirailleurslinies vanuit Diessen.⁸ **[Historische context]**

Rond 19.00 uur durfden de Diessenaren terug op straat te komen. Achter bij Bie (huisnummer 44) stond een grote Duitse tank. Tijdens de gevechten waren drie Diessenaren, elf Franse militairen en een onbekend aantal Duitse militairen gesneuveld. **[Historische context]** De boerderijen aan de brug hadden hierdoor midden in de vuurlinie gelegen. **[>600 m buiten onderzoeksgebied]** Bij de brug over de Reusel was het hardst gevochten. **[Circa 700 m buiten onderzoeksgebied]** Van de Reusel tot aan de Laarstraat hadden dan ook negen van de elf

⁶ Beekman (1995) 21-22.

⁷ Beekman (1995) 25-31; Nieuwkuijk (1981) 10.

⁸ Kemenade (1983) 15.

gesneuvelde Franse soldaten het leven gelaten. **[Historische context]** De boerderijen van Jansen (huisnummer 30), Kroot (huisnummer 32), Rijthoven (huisnummer 35) en Heuvelmans (huisnummer 31) waren afgebrand. Vele andere huizen en gebouwen hadden glas- en kogelschade.⁹ **[>300 m buiten onderzoeksgebied]**

De Duitse troepen waren onderdeel van de gemotoriseerde infanterie *SS-Verfügungsddivision* onder leiding van Hausser met aan het hoofd de *SS-Standarte 'Deutschland'*. De Duitse eenheden hadden onder andere beschikking over (zware) tanks.¹⁰ **[Context bij bovenstaande gebeurtenissen]**

In en ten zuidoosten van Tilburg lag het *6e Régiment de cuirassiers* onder kolonel Dario, in het bezit van ongeveer 45 pantserwagens (Panhard), 32 mitrailleurs en twee mortieren. De rechterflank van het front liep via Voort met een lichte boog over Diessen en Lage Mierde naar de grens bij Reusel en was bezet door de 6e en 7e *escadrons* van het *4e Régiment de dragons portés*, en een anti-tankeskadron van de divisie. Twee afdelingen artillerie van *74e Régiment d'artillerie* onder kolonel Marguerites – 24 stuks – stonden achter het front opgesteld. Dit regiment beschikte tevens over pantserafweergeschut (47 mm) en lichte luchtdoelvuurmonden (25 mm).¹¹ **[Context bij bovenstaande gebeurtenissen]**

Het pand van A. Heuvelmans, aan de Beerseweg 2 (A37) in de gemeente Diessen, was door oorlogsgeweld geheel afgebrand. De brand was ontstaan door granaatbeschieting tijdens de mei dagen.¹² **[Circa 800 m buiten onderzoeksgebied]**

Het pand van A. Kroot, aan de Beerseweg 1 (A23) in de gemeente Diessen, was door oorlogsgeweld geheel afgebrand. De brand werd veroorzaakt door een beschieting.¹³ **[Circa 800 m buiten onderzoeksgebied]**

Het pand van J. van Rijthoven, aan de Laarweg 6 (A20) in de gemeente Diessen, was door oorlogsgeweld geheel afgebrand. De brand werd veroorzaakt door een beschieting.¹⁴ **[>400 m buiten onderzoeksgebied]**

Het pand van het Burgerlijk Armenbestuur, aan de Julianastraat 66 (A39) in de gemeente Diessen, was door oorlogsgeweld geheel afgebrand. De brand werd veroorzaakt door een beschieting.¹⁵ **[Circa 650 m buiten onderzoeksgebied]**

Het pand van J. Timmermans, aan Molenstraat 9 (A120a) in de gemeente Diessen, was door oorlogsgeweld geheel afgebrand. De brand was ontstaan door granaatbeschieting.¹⁶ **[>400 m buiten onderzoeksgebied]**

Het pand van A. Peeters, aan de Julianastraat 62 (A40) in de gemeente Diessen, was door oorlogsgeweld geheel afgebrand. De oorzaak van de schade is onbekend.¹⁷ **[Circa 550 m buiten onderzoeksgebied]**

Het pand van A. Vingerhoets, aan de Docfastraat 3 (A58) in de gemeente Diessen, had door oorlogsgeweld schade opgelopen. De schade werd veroorzaakt door beschieting.¹⁸ **[>300 m buiten onderzoeksgebied]**

⁹ Beekman (1995) 25-31.

¹⁰ Beekman (1995) 38-39.

¹¹ Brongers deel II (2004) 276-277.

¹² RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

¹³ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

¹⁴ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

¹⁵ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

¹⁶ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

¹⁷ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

¹⁸ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

Het pand van M. van Dijck, aan de Baarschotsedijk in de gemeente Diessen (huisnummer onbekend), had schade opgelopen door springmiddelen. ¹⁹ [**>500 m buiten onderzoeksgebied**]

Het pand van Nieuwkuijk, aan Molenstraat 1 in de gemeente Diessen, raakte beschadigd door een beschieting. ²⁰ [**Circa 300 m buiten onderzoeksgebied**]

Het pand van A. Heuvelmans, aan de Laarstraat 2 (A22) in de gemeente Diessen, liep kogelschade op. ²¹ [**Circa 450 m buiten onderzoeksgebied**]

Het pand aan Laarstraat 4 (A21) in de gemeente Diessen liep kogelschade op. ²² [**Circa 450 m buiten onderzoeksgebied**]

Het pand van A. Gijsel, aan de Julianastraat 48 (A44) in de gemeente Diessen, liep kogelschade op. ²³ [**Circa 450 m buiten onderzoeksgebied**]

13 mei 1940

In colonnes trokken Duitse troepen en voertuigen door Diessen richting Hilvarenbeek. ²⁴ In Hilvarenbeek werden kapotte bruggen hersteld en mijnversperringen geruimd. ²⁵ [**Historische context**]

Op 12 en 13 mei 1940 werd er in de gemeente Diessen onder andere schade aangericht aan de brug in Baarschot, [**Circa 2 km buiten onderzoeksgebied**] de veldwachterswoning en arrestantenlokaal, [**Locatie onbekend**] het gemeentehuis, het raadhuis, [**Circa 250 m buiten onderzoeksgebied**] de jongensschool (aan Heuvelmansstraat 6 – A54) [**Circa 400 m buiten onderzoeksgebied**] en aan de gemeentetoren. [**RAP_400512A02**] Daarnaast hadden vele panden glasschade opgelopen en een aantal panden granaatschade. Er was sprake van granaatschade bij een stal/schuur aan Laarstraat 12, [**>500 m buiten onderzoeksgebied**] een woonhuis aan Julianastraat 52 [**Circa 500 m buiten onderzoeksgebied**] en aan Molenstraat 20, 30 en 39. ²⁶ [**>600 m buiten onderzoeksgebied**]

¹⁹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

²⁰ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

²¹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

²² RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

²³ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

²⁴ Beekman (1995) 34.

²⁵ Kemenade (1983) 17.

²⁶ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471.

Afbeelding 7: Uitgeschakelde Franse tank in Diessen. Nadat de naderende troepen van het SS-Regiment *Deutschland* de Franse troepen in Diessen hadden waargenomen, kwam het tot felle gevechten. Na meerdere aanvallen doorbraken de Duitse troepen na enkele uren de Franse linies. Bron: Kemenade (1983) 15.

3.5 Duitse bezettingsjaren

Direct na de Duitse inval werd Nederland met enige regelmaat getroffen door (kleinschalige) geallieerde bombardementen. Deze bombardementen waren met name gericht op havens, infrastructuur, industriegebieden en vliegvelden. Vanaf 1943, de geallieerde luchtmachten werden steeds sterker – vonden steeds meer grotere en zwaardere bombardementen plaats op vliegvelden, havens en industriegebieden in Nederland. Later werden veel bomaanvallen door jachtbommenwerpers uitgevoerd, onder andere door de Britse *2nd TAF* om de logistieke aanvoerlijnen van de Duitse bezetter te onderbreken. Voorts werd in opdracht van de Duitse bezetter in 1942 begonnen met de bouw van de *Atlantikwall* in het Nederlandse kustgebied.

28 mei 1940

Een vrouw en twee meisjes werden te Diessen door een granaat gedood. Vier boerderijen in de gemeente brandden uit.²⁷ Zeer waarschijnlijk gaat het hier om gebeurtenissen welke plaatsvonden tussen 10 en 14 mei 1940. **[Locatie onbekend]**

26 juni 1940

De brug over de Reusel bij km 11,182 nabij Diessen, in de weg Oirschot-Hilvarenbeek, was vernield in mei 1940. De bovenbouw van de brug was helemaal kapot, maar de landhoofden waren nog intact. Er was tijdelijk een primitieve hulpbrug van boomstammen aangelegd.²⁸ **[Circa 700 m buiten onderzoeksgebied]**

5 juli 1940

Mededeling dat de boerderij van C. Jansen, aan de Julianastraat 66 (A39) in de gemeente Diessen totaal was afgebrand door beschieting.²⁹ **[>600 m buiten onderzoeksgebied]**

7 juli 1940

Mededeling dat in de gemeente Diessen nog niet ontplofte landmijnen in de akkers lagen, met het verzoek deze met het oog op de naderende oogsttijd zo spoedig mogelijk te verwijderen.

²⁷ Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant, "Tilburg en omgeving", d.d. 29-05-1940.

²⁸ BHIC, toeg. nr. 1148, inv. nr. 901.

²⁹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

De exacte locatie van de mijnen is onbekend.³⁰ Mogelijk gaat het hier om het mijnenveld in de buurt van de brug welke door de Franse militairen in mei 1940 was geplaatst. **[Buiten onderzoeksgebied]**

19 juli 1940

Mededeling dat zich op het erf van de heer Jansen, wonende aan A39 (Julianastraat 66) in de gemeente Driessen, nog Franse landmijnen bevonden. Daarnaast bevonden zich ook op een perceel grond van de heer H. van Nieuwkuijk, wonende aan A119 (Molenstraat 1) nog landmijnen. Dit perceel was gelegen tegenover het eerstgenoemde perceel. De plaatsen waren aangeduid met behulp van rode vlaggen.³¹ **[Buiten onderzoeksgebied]**

Noot: zeer waarschijnlijk gaan de meldingen van 7 en 19 juli 1940 over dezelfde mijnenvelden.

29 juli 1940

Omstreeks 00.30 uur kwamen bommen neer in de gemeente Diessen. Er werden zes kraters aangetroffen. Er werd zo'n 300 meter korenveld vernield. De dichtstbijzijnde woning stond op zo'n 200 meter van de bominslagen. De locatie van het bombardement is onbekend.³² **[Locatie onbekend]**

Noot: Uit de geraadpleegde Britse gegevens blijkt dat er in de nacht van 28 op 29 juli 1940 onder andere doelwitten bij Eindhoven zijn gebombardeerd en diverse doelwitten in Duitsland. Uit de gegevens kan echter niet worden opgemaakt welk toestel verantwoordelijk was voor de bomafwerping bij Diessen, mogelijk ging het hier om een noodafworp van terugkerende Britse bommenwerpers.³³

19 september 1940

Er werd melding gemaakt van mijnen, gelegen in de rogge- en aardappelvelden aan de weg tussen Diessen en Middelbeers. De vrouw van de Nederlandse boer H. van Nieuwkuijk verzocht deze mijnen zo spoedig mogelijk te verwijderen, zodat het veld weer gebruikt kon worden.³⁴ **[Buiten onderzoeksgebied]**

26 november 1940

Er bevonden zich onder andere in Diessen nog mijnenvelden.³⁵ Mogelijk gaat het hier weer om de eerder gemelde mijnenvelden welke in de Meidagen 1940 gelegd zijn door Franse militairen. **[Locatie onbekend]**

11 december 1940

In de gemeente Diessen is een onderzoek ingesteld naar mijnen. Er werden vijf Franse mijnen geruimd.³⁶ **[Locatie onbekend]**

22 maart 1941

In Diessen is één niet ontbrande brandbom op akkerland gevonden. De exacte locatie is onbekend.³⁷ **[Locatie onbekend]**

Mededeling dat op een akker, die tot het eigendom van landbouwer C.J. Hendriks behoorde, onder het gehucht Baarschot in de gemeente Diessen, een brandbom was gevonden. Het is onduidelijk wanneer de brandbom hier terecht gekomen was. De bom werd onschadelijk gemaakt en meegenomen naar de Marechausseekazerne in Hilvarenbeek. De exacte locatie van de vondst is onbekend.³⁸ **[Locatie onbekend]**

2 mei 1941

³⁰ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 473.

³¹ NA, toeg. nr. 2.13.210, inv. nr. 24.

³² RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 627.

³³ TNA UK AIR 14/2666.

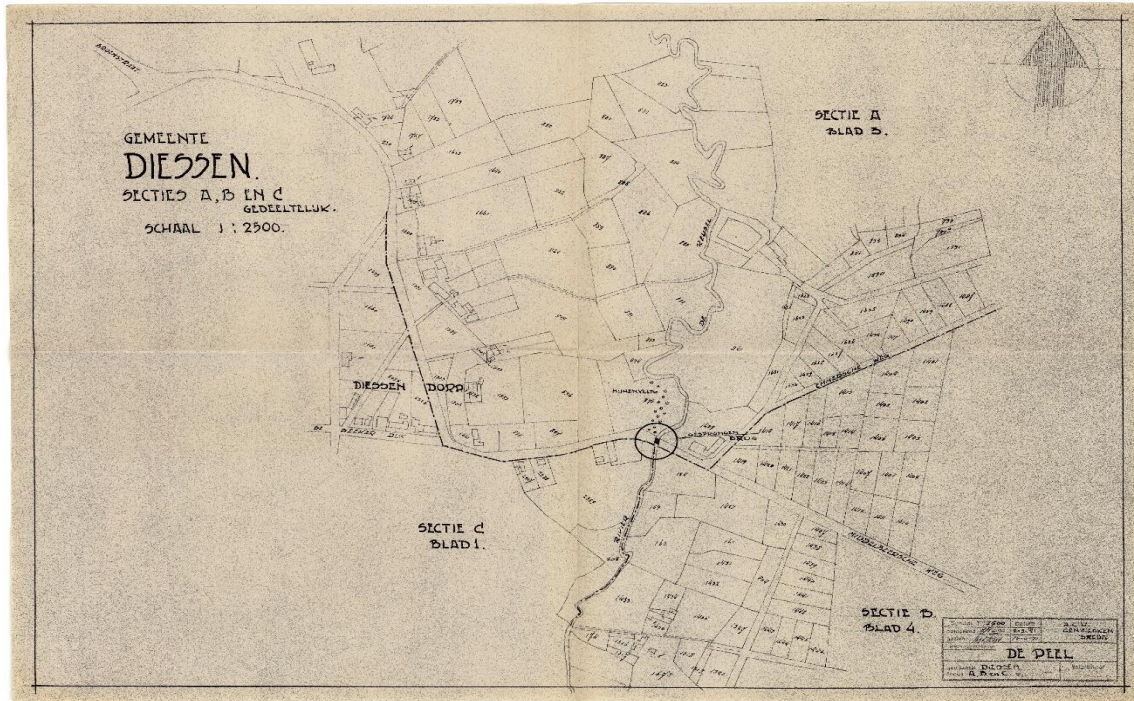
³⁴ NA, toeg. nr. 2.13.210, inv. nr. 24.

³⁵ NA, toeg. nr. 2.13.210, inv. nr. 24.

³⁶ NA, toeg. nr. 2.13.210, inv. nr. 24.

³⁷ NIOD, toeg. nr. 077, inv. nr. 1328.

³⁸ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 726.

Afbeelding 8: Situatieschets van Diessen, vermoedelijk opgesteld na de gevechten welke in Mei 1940 hadden plaatsgevonden. (Bron: NIMH toeg. nr. 575 inv. nr. 45)

31 augustus 1941

In de gemeente Diessen kwamen meerdere brisant- en brandbommen neer in het bos. Er was geen schade.³⁹ Het onderzoeksgebied bestond in de Tweede Wereldoorlog uit akkerland en niet uit bos. **[Buiten onderzoeksgebied]**

1 september 1941

Omstreeks 12.10 uur vond een luchtgevecht plaats boven de gemeente Diessen. Even later werden ook bominslagen gehoord. Het vermoeden bestond dat deze bommen in het gemeentebos waren neergekomen. Er werd een onderzoek ingesteld en om 20.00 uur werd de plaats van de inslagen gevonden. Op de desbetreffende plaats werden vier kraters in een rechte lijn, met een onderlinge afstand van ongeveer 50 meter, gevonden. Ook werden er circa vijftien kleinere krater gevonden, die bij nader onderzoek van Britse brandbommen afkomstig bleken. Het terrein werd afgezocht naar mogelijke blindgangers, maar er werd niks gevonden.⁴⁰ Het onderzoeksgebied bestond in de Tweede Wereldoorlog uit akkerland en niet uit bos. **[Buiten onderzoeksgebied]**

14 februari 1942

In de gemeente Diessen kwamen zes brisantbommen neer. Hiervan bleef één bom als blindganger achter. Deze had een langetijdsontsteker (LZZ). Een boerderij liep lichte schade op.⁴¹ **[Locatie onbekend]**

Noot: in de nacht van 13 op 14 februari 1942 vlogen Britse bommenwerpers diverse missies naar doelwitten in Duitsland, waaronder Keulen en Aachen.

Uit de gegevens kan echter niet worden opgemaakt welk toestel verantwoordelijk was voor de bomafwerping bij Diessen, mogelijk ging het hier om een noodafworp van terugkerende Britse bommenwerpers.⁴² Van bombardementen op 14 februari 1942 overdag zijn geen nadere gegevens aangetroffen in de Day Bomb Raid Sheets.⁴³ Het zou overigens ook om Duitse (nood) bomafwerpingen kunnen gaan, hieromtrent zijn echter geen nadere gegevens bekend.

³⁹ BArch, R 58/3578.

⁴⁰ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 627.

⁴¹ BArch, R 58/3580.

⁴² TNA UK AIR 14/2674.

⁴³ TNA UK AIR 14/3364.

16 oktober 1942

Om 09.10 uur stortte een Duitse bommenwerper Dornier Do 217 Mk E-4 (Ser. No. 1215) van 1./KG2 neer tussen Hilvarenbeek en Veldhoven door motorproblemen nadat het was opgestegen vanaf vliegveld Gilze-Rijen. Het toestel raakte 100% beschadigd en alle bemanningsleden kwamen hierbij om het leven. Over het doelwit en/of bommenlast zijn er geen gegevens bekend bij de Studiegroep Luchtoorlog (SGLO).⁴⁴ **[Locatie onbekend]**

16/17 juni 1942

Omstreeks 23.50 uur stortte een Duitse bommenwerper Dornier Do 217 Mk E-4 (Ser. No. 5384) van 2./KG 2 neer bij het landgoed Oranje-Bon te Esbeek (gemeente Hilvarenbeek) door brand aan boord vlak na het opstijgen vanaf vliegveld Gilze-Rijen. Het toestel had als doel om mijnen te leggen bij het *Isle of Wight*. Alle inzittenden kwamen om het leven.⁴⁵ **[Circa 2,5 km buiten onderzoeksgebied]**

4 januari 1944

Om 10.45 uur stortte een Duits Messerschmitt Bf 109 jachtvliegtuig van 9./JG 1 neer op 100 meter ten noorden van Hilvarenbeek, langs de weg richting Tilburg. De crash werd toegeschreven aan hoogteziekte. De piloot van het toestel overleefde de crash niet.⁴⁶ **[Circa 3 km buiten onderzoeksgebied]**

24/25 mei 1944

Om 03.30 uur 's nachts stortte een Britse Avro Lancaster bommenwerper van 406 Squadron neer te Hilvarenbeek. Het toestel had als missie een bombardement op Aachen, en was om 00.24 uur opgestegen vanuit Gransden Lodge. De exacte locatie en de oorzaak van de crash zijn onbekend. Behalve de piloot overleefde iedereen van de achtkoppige bemanning de crash.⁴⁷ Een bron uit het gemeentelijk archief spreekt van een Amerikaanse bommenwerper. Het zou zijn neergestort op het perceel B158 nabij de boerderij van Franciscus van Puijenbroek.⁴⁸ **[Buiten onderzoeksgebied]**

3.6 Bevrijdingsjaar 1944-1945

Het bevrijdingsjaar voor Nederland startte vanaf september 1944. Amerikaanse grondtroepen staken vanuit België de Nederlands grens over in Zuid-Limburg. Halverwege september 1944 vond *Operation Market Garden* plaats. Dit ambitieuze plan van de geallieerde bevelhebber Montgomery moest ervoor zorgen dat de bruggen tussen Eindhoven en Arnhem door luchtlandingstroepen bezet zouden worden om vervolgens door geallieerde grondtroepen te worden ontzet, waarna kon worden begonnen met de verovering van het Ruhrgebied. Ook staken de geallieerde eenheden de Nederlandse grens in Zeeuws-Vlaanderen over.

Operation Market Garden mislukte waardoor Noord-Brabant, Zeeland, Limburg en Gelderland frontgebied werden. Maanden van (grond)gevechten volgden in combinatie met artilleriebeschietingen en bombardementen. In maart 1945 startte de bevrijding van de rest van Nederland waarbij de frontlinie in mei 1945 stil kwam te liggen. Het nog bezette deel van Nederland binnen de zogenaamde *Festung Holland* werd bevrijd van de Duitse strijdkrachten in Nederland op 5 mei 1945 (de algehele capitulatie).

Bevrijding 1944

In Diessen en Baarschot was Duits geschut gericht op Westerbeers opgesteld, om daar de strijdende Duitse fronttroepen te ondersteunen. Het geschut stond onder andere opgesteld bij Toon van Gils, aan de Molenstraat 39 **[Circa 800 meter buiten onderzoeksgebied]** en bij Leendert van Bommel, aan de Tongerloseweg 12. **[Circa 1,5 km buiten onderzoeksgebied]** De geallieerde troepen schoten vanuit Westerbeers ook op dit Duitse geschut.⁴⁹ **[Historische context]**

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan wegen in de gemeente Diessen. Eerst omdat de gemeente in het frontgebied lag en later door doortrekkende geallieerde

⁴⁴ SGLO, T1884.

⁴⁵ SGLO, T1600.

⁴⁶ SGLO, T3290; Kemenade (1983) 139.

⁴⁷ SGLO, T3721.

⁴⁸ RAT toeg. nr. 1012, inv. nr. 1083; Kemenade (1983) 140.

⁴⁹ Beekman (1995), 105.

troepen. Het ging onder andere om het wegdek bij Emmerseweg 1, **[Circa 750 m buiten onderzoeksgebied]** Baarschotseweg 2, **[Circa 2,1 km buiten onderzoeksgebied]** Rijtsesweg 26 **[Circa 450 m buiten onderzoeksgebied]** en Gijsselstraat 7. **[Circa 2,6 km buiten onderzoeksgebied]** Ook werden bruggen opgeblazen door terugtrekkende Duitse troepen.⁵⁰ **[>600 m buiten onderzoeksgebied]**

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van L. van Bommel, aan de Tongerloseweg 12 (C7b) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door granaatbeschietingen.⁵¹ **[Circa 1,5 km buiten onderzoeksgebied]**

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan het raadhuis, aan de Julianastraat 33 (A53) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door granaatbeschietingen.⁵² **[Circa 350 m buiten onderzoeksgebied]**

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan de Julianastraat 35 (A52) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door granaatbeschietingen.⁵³ **[Circa 350 m buiten onderzoeksgebied]**

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan de Julianastraat 58 (A41) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door granaatbeschietingen.⁵⁴ **[Circa 550 m buiten onderzoeksgebied]**

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan de Julianastraat 62 (A40) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door oorlogsgeweld.⁵⁵ **[Circa 550 m buiten onderzoeksgebied]**

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan de Julianastraat 54 (A42) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door granaatbeschietingen.⁵⁶ **[Circa 550 m buiten onderzoeksgebied]**

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan het pand van de weduwe van dhr. Plasman, aan de Julianastraat 52 (A43) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door oorlogsgeweld.⁵⁷ **[Circa 550 m buiten onderzoeksgebied]**

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van A. van Gijssel, aan de Julianastraat 48 (A44) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door het ontploffen van granaten.⁵⁸ **[Circa 450 m buiten onderzoeksgebied]**

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van A. Helmet, aan de Julianastraat 44 (A45) in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade is onbekend.⁵⁹ **[>400 m buiten onderzoeksgebied]**

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van J. Peeters, aan de Julianastraat 38 (A46) in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade was het ontploffen van granaten.⁶⁰ **[>350 m buiten onderzoeksgebied]**

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van J.A. van Dal, aan de Julianastraat 41 (A49) in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade is onbekend.⁶¹ **[>400 m buiten onderzoeksgebied]**

⁵⁰ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 673.

⁵¹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁵² RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁵³ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁵⁴ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁵⁵ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁵⁶ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁵⁷ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁵⁸ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁵⁹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶⁰ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶¹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

In oktober 1944 werd schade aangericht aan het pand van J. Hoozemans, aan de Julianastraat 31 (A55) in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade was het neerkomen van een V.1.⁶² [**>300 m buiten onderzoeksgebied**]

Noot: deze V.1 inslag is niet vermeld/ingetekend op de site vergeltungswaffen.nl

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan het pand van G. Louwers, aan de Julianastraat 30 (A56) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door het ontploffen van granaten.⁶³ [**Circa 350 m buiten onderzoeksgebied**]

In oktober 1944 werd schade aangericht aan het pand van A. Vingerhoets, aan Docfastraat 3 (A58) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door het ontploffen van granaten.⁶⁴ [**Circa 350 m buiten onderzoeksgebied**]

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan het pand van de kinderen Timmermans, aan de Echternachstraat 6 (A70) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door het ontploffen van granaten.⁶⁵ [**>350 m buiten onderzoeksgebied**]

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan het pand van F. van Gestel, aan de Julianastraat 27 (A71a) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door het ontploffen van granaten.⁶⁶ [**Circa 250 m buiten onderzoeksgebied**]

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van J. Hooyens, aan de Molenstraat 27 (A125) in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade is onbekend.⁶⁷ [**Circa 650 m buiten onderzoeksgebied**]

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van C. van Ostade, aan de Molenstraat 31 (A126) in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade is onbekend.⁶⁸ [**Circa 650 m buiten onderzoeksgebied**]

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van A. van Dijck, aan de Baarschotsestraat 20 (C16), in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade is onbekend.⁶⁹ [**Circa 2,2 km buiten onderzoeksgebied**]

In oktober 1944 werd schade aangericht aan het pand van A. van Dijck, aan de Baarschotsestraat 48 (C23) in de gemeente Diessen. De schade werd veroorzaakt door explosie.⁷⁰ [**Circa 2,4 km buiten onderzoeksgebied**]

In september 1944 werd schade aangericht aan het pand van J. Vingerhoets, aan de Julianastraat 36 (A47) in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade is onbekend.⁷¹ [**>400 m buiten onderzoeksgebied**]

In september en oktober 1944 werd schade aangericht aan de meisjesschool, aan Molenstraat 6-8 (A120) in de gemeente Diessen. De oorzaak van de schade was granaatbeschieting.⁷² [**Circa 400 m buiten onderzoeksgebied**]

In de periode oktober 1944 tot en met april 1945 raakte de jongensschool in Diessen, aan Heuvelmansstraat 6 (gesloopt), beschadigd ten gevolge van vordering en granaatvuur.⁷³ [**Circa 400 m buiten onderzoeksgebied**]

⁶² RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶³ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶⁴ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶⁵ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶⁶ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶⁷ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶⁸ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁶⁹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁷⁰ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁷¹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 713.

⁷² RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 741.

⁷³ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 740.

12 september 1944

Britse Hawker Typhoon jachtbommenwerpers van het 438 *Squadron* van het 143 Wing vielen zes schepen aan op de lijn qE.2225-qE.2925.⁷⁴ [**>2,9 km buiten onderzoeksgebied**]

17-22 september 1944

Boven Diessen vlogen vele geallieerde vliegtuigen over in het kader van Operatie Market Garden. Er waren explosies te horen van bommen die afgeworpen werden op vliegvelden in de omgeving. Er was fel luchtafweergeschut.⁷⁵ [**Historische context**]

Britse troepen hadden Eindhoven kunnen bevrijden. Ze rukten vervolgens op naar Middel- en Westerbeers waar ze voor de Beerze halthielden. Ze trokken niet verder naar Diessen. Hierdoor werd de gemeente, met name (buurtschap) Baarschot, overstroomd door Duitse troepen. [**Historische context**] Tussen Diessen en Baarschot werd er geschut opgesteld richting Westerbeers. Ook bij het Hoekske werd geschut opgesteld. [**Buiten onderzoeksgebied**] Zowel Westerbeers als Diessen en Baarschot kregen het zwaar te verduren door het Duits-Britse vuur. [**Historische context**] Een boerderij in de Westerwijk te Diessen werd hierbij beschadigd.⁷⁶ [**>750 m buiten onderzoeksgebied**]

18/19 september 1944

Om middernacht van 18 op 19 september 1944 trokken Duitse colonnes van 3. *Bataillon* van 743. *Grenadier-Regiment (III/743)*, *Kampfgruppe Zuber*, door Hilvarenbeek. In de vroege uren van 19 september 1944 begonnen deze troepen zich in te graven bij Wintelre en Oerle.⁷⁷ [**Historische context**]

20 september 1944

In de loop van de dag werd op meerdere plaatsen in de gemeente Diessen, waaronder in 't Hoekske en in de Molenstraat, geschut in stelling gebracht. 's Nachts gierden de eerste granaten over Diessen.⁷⁸ [**Historische context**]

21 september 1944

In de voormiddag verscheen een troep *Fallschirmjäger* in de gemeente Diessen, die zich in de meisjesschool vestigden, terwijl de officieren de pastorie betrokken. Bij de pastorie werd eveneens een seintoestel neergezet. [**Historische context**] Tegen de avond kwam er op den Heuvel in Diessen pantserafweergeschut. [**RAP_440921A01**] Veel inwoners brachten als gevolg daarvan de nacht in de schuilkelder door.⁷⁹ [**Historische context**]

21/22 september 1944

In de nacht van 21 op 22 september 1944 arriveerden Duitse troepen met geschut in Diessen. In het laatste gedeelte van de nacht werd er door Duitse militairen al gebruik gemaakt van dit geschut. Overdag passeerden verschillende afdelingen infanterie, gewapend met onder andere pantservuisten, vooral in de richting van Baarschot.⁸⁰ [**Historische context**]

22 september 1944

Bij de Heuvel te Diessen werd Duits pantserafweergeschut geplaatst.⁸¹ [**RAP_440921A01**]

Dat er in Diessen gedurende de laatste weken vóór de bevrijding heel wat oorlogsgeweld is geweest, had alles te maken met het stilvallen van de geallieerde opmars in Oost-, West en Middelbeers. Daar stuitten de Britse militairen op zoveel tegenstand dat een snelle opmars richting Tilburg voorlopig moest worden uitgesteld. Daarom werd in Diessen door de Duitse troepen op verschillende plaatsen geschut opgesteld, dat de in De Beerzen vechtende soldaten moest ondersteunen. Dat geschut en een bij de pastorie opgestelde seinpost vormden op hun beurt weer het doelwit voor de geallieerde militairen. Als gevolg daarvan vonden er in de periode

⁷⁴ TNA UK AIR 37/715.

⁷⁵ Beekman (1995) 103-104; RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 473.

⁷⁶ Beekman (1995) 106.

⁷⁷ Didden en Swarts (1993) 46.

⁷⁸ <http://www.fotostichtingdiessen.nl/05.html>. Bekeken op 29-9-2021.

⁷⁹ <http://www.fotostichtingdiessen.nl/05.html>. Bekeken op 29-9-2021.

⁸⁰ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 820.

⁸¹ Beekman (1995) 107.

tussen 22 september en 3 oktober 1944 heel wat beschietingen over en weer plaats. De bevrijders bleken daarbij goed op de hoogte te zijn van de plaatsen waar de Duitse eenheden in Diessen geschut hadden opgesteld. Dat was onder meer in 't Hoekske, op den Heuvel en in de Molenstraat, en uiteraard werden die met grote regelmaat door de geallieerden bestookt.⁸² [RAP_440922A01]

24 september 1944

Omstreeks 07.00 uur sloegen op Den Heuvel in Diessen enkele granaten in. Dit was het begin van een beschieting die met kleine tussenpozen drie uur duurde en waarbij de gehele omgeving van de kerk in een straal van ongeveer 200 meter bezaaid werd met granaten. De kerktoeren, die door de Duitse troepen gebruikt werd als uitkijkpost, was het doelwit van de beschieting.⁸³ Deze werd echter niet geraakt. Al tijdens het eerste salvo kreeg de boerderij van Jan Vingerhoets, op den Heuvel (thans Co Vugts), een voltreffer. Jan Vingerhoets, twee kinderen en vrouw overleefden de beschieting niet, evenals enkele anderen. Na afloop van de beschieting werd de materiele schade opgenomen. De kerk bleek vier voltreffers gehad te hebben, die onder andere een gat in de muur van het priesterkoor hadden geslagen en vele ramen vernield hadden. Alle wegen in de omgeving van de kerk lagen vol glas, puin, dakpannen en boomtakken. Geen huis was niet getroffen.⁸⁴ [RAP_440924A01]

Op 24 september 1944 werd Diessen frontgebied, wat het zou blijven tot 27 oktober 1944, toen Tilburg bevrijd werd.⁸⁵ Het Duitse geschut bleef het doelwit van de geallieerde beschietingen tot 3 oktober 1944.⁸⁶ [Historische context]

25 september 1944

Op 25 en 26 september 1944 gingen de beschietingen op Diessen door. [RAP_440925A01] Het dorp zou frontgebied blijven tot de bevrijding van Tilburg op 27 oktober 1944. Zo stond er geschut opgesteld dat de Duitse troepen in Beerzen kon ondersteunen. Hierdoor kreeg het dorp van tijd tot tijd te maken met geallieerde granaten, die vooral 's nachts afgevuurd werden.⁸⁷ [Historische context]

2/3 oktober 1944

De brug over de Reusel, aan de Beerseweg, werd opgeblazen door Duitse troepen.⁸⁸ [>700 m buiten onderzoeksgebied]

3 oktober 1944

De Duitse eenheden ten zuiden van Tilburg kregen te maken met een gecombineerde Brits-Poolse aanval. De Duitse 245. *Infanterie-Division* kreeg opdracht om zich een paar kilometer te verplaatsen tot net ten noorden van Hilvarenbeek. Troepen van het Britse 53rd (*Welsh*) *Infantry Division* konden die nacht horen hoe vrachtwagens richting het noorden vertrokken. De Duitse terugtocht was ingezet.⁸⁹ [Historische context]

Kort na de middag verschenen de eerste Britse verkenningswagens op de Beerseweg voor de opgeblazen brug. Ze kwamen via het bruggetje in de Reijt het dorp binnen. Ze verkenden de weg tot Hilvarenbeek en keerden daarna terug naar Middelbeers. Tegen het vallen van de avond verscheen een onafgebroken rij van tanks, jeeps, vrachtwagens en ander oorlogstuig in Diessen. De Duitse bezetter bleek zich uit Diessen, Hilvarenbeek en Hooge en Lage Mierde te hebben teruggetrokken. Ze hadden zich aan de noordoostkant van het Wilhelminakanaal gevestigd. Diessen bleef echter nog wel frontgebied. [Historische context] In Westervijk en Baarschot stond Brits geschut en de Duitse troepen schoten terug. De granaten kwamen voornamelijk in de omgeving van de weg Middelbeers-Hilvarenbeek neer.⁹⁰ [RAP_441003A01]

⁸² Ad van Gool, *Ooggetuigen van de bevrijding*, p 68.

⁸³ Beekman (1995), 108.

⁸⁴ <http://www.fotostichtingdiessen.nl/05.html>. Bekeken op 29-9-2021

⁸⁵ <http://www.fotostichtingdiessen.nl/05.html>. Bekeken op 17-05-2022

⁸⁶ Beekman (1995), 111.

⁸⁷ Beekman (1995), 111.

⁸⁸ <http://www.fotostichtingdiessen.nl/05.html>. Bekeken op 17-05-2022

⁸⁹ Didden en Swarts (1993) 130.

⁹⁰ <http://www.fotostichtingdiessen.nl/05.html>. Bekeken op 17-05-2022.

De gemeente Diessen werd bevrijd. Dit gold niet voor het gedeelte ten noorden van het Wilhelminakanaal, dat nog tot het einde van oktober in Duitse handen bleef.⁹¹ De bevrijding van het dorp gebeurde door de *71st Infantry Brigade* van de *53rd (Welsh) Infantry Division*. De brigade bestond uit drie bataljons: *1st Highland Light Infantry*, *4th Royal Welsh Fusiliers* en *43rd Light Infantry*.⁹² **[Historische context]**

4 oktober 1944

Bij de opruiming van de door Duitse militairen gelegde mijnen bij de Heimolen raakten vier Britse soldaten gewond.⁹³ **[>1,2 km buiten onderzoeksgebied]**

6 oktober 1944

Na een verkenning bleek dat Duitse troepen Biest-Houtakker en Westrik nog steeds hadden bezet. Tussen het dorp Hilvarenbeek en de Duitse linies waren mijnenvelden aangelegd. Boerderijen die het schootsveld hinderden, werden door Duitse soldaten in brand gestoken. Door de Britse troepen werd het centrum van Hilvarenbeek afgezet met prikkeldraadversperringen.⁹⁴ **[Historische context]**

In Diessen verbleef een batterij 25 pdrs van 10 tot 19 oktober 1944. Om geen Duits artillerievuur uit te lokken werd geschoten vanuit wisselstellingen. Aan de Heuvelstraat 55 en 56 stonden zo bijvoorbeeld tijdelijk enkele stuks opgesteld. **[Circa 500 m buiten onderzoeksgebied]** De Duitse granaten reikten niet zo ver, maar kwamen soms wel in het dorp zelf terecht.⁹⁵ **[RAP_441006A01]**

21 oktober 1944

"De meest onrustige nacht sinds een week of drie. Er zijn veel granaten gevallen, vooral in de Westervijk en tot op den Hoikant."⁹⁶ **[>750 m buiten onderzoeksgebied]**

24 oktober 1944

In de avond van 24 oktober 1944 arriveerde een afdeling van de Prinses Irene Brigade in Diessen. Op 27 oktober 1944 vertrokken deze troepen weer.⁹⁷ **[Historische context]**

25 oktober 1944

Ten zuiden van Tilburg was de *4th Armoured Brigade* gelegen die beschikte over vier tankbataljons en de Nederlandse Prinses Irene Brigade. Via Hilvarenbeek werd een eerste poging ondernomen om Tilburg te bevrijden. Samen met een eskadron van *3rd/4th County of London Yeomanry* probeerde de Nederlandse brigade de Duitse stellingen bij Broekhoven te kraken. Dit lukte, ondanks steun van artillerie en tanks, echter niet: het bleek onmogelijk om de Oude Leij over te steken door de felle tegenstand van *256. Volksgrenadier-Division*. Deze stonden achter de Oude en Nieuwe Leij opgesteld. De *Prinses Irenebrigade* groef zich vervolgens in op tweehonderd meter van de brug.⁹⁸ **[Historische context]**

26 oktober 1944

De Prinses Irene Brigade ondernam een tweede poging om door te breken tot Tilburg. Ook deze aanval mislukte, mede door de aanwezige ochtendnevel en gebrekkige ondersteuning door de *3rd/4th County of London Yeomanry*. Zwaar Duits mitrailleurvuur maakte vele gewonden onder de Nederlandse brigade. Slechts een klein aantal troepen slaagde erin de Leij over te steken, maar werden door zwaar vijandelijk vuur gedwongen zich terug te trekken. Dezelfde dag arriveerden twee tankbataljons in Hilvarenbeek, die de inname van Tilburg over zouden nemen samen met de *44th Brigade*.⁹⁹ **[Historische context]**

27 oktober 1944

⁹¹ NIMH, toeg. nr. 420, inv. nr. 28.

⁹² Beekman (1995) 115.

⁹³ Ad van Gool, Ooggetuigen van de bevrijding, p 77.

⁹⁴ Kemenade (1983) 159.

⁹⁵ Beekman (1995) 116.

⁹⁶ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 820

⁹⁷ <http://www.fotostichtingdiessen.nl/05.html>. Bekeken op 29-9-2021

⁹⁸ Didden en Swarts (1993) 204-205; Klep en Schoenmaker (1995) 216; Kemenade (1983) 166.

⁹⁹ Didden en Swarts (1993) 208; Kemenade (1983) 166.

De officiële bevrijdingsdatum van de gemeente Diessen werd vastgesteld op 27 oktober 1944. De Duitse bezetter ontruimde dit gedeelte echter al twee dagen eerder.¹⁰⁰ Daarnaast was het zuidelijke gedeelte van de gemeente (ten zuiden van het Wilhelminakanaal) al op 3 oktober 1944 bevrijd.¹⁰¹ **[Historische context]**

27 januari 1945

Tussen 16.59 en 21.14 uur vlogen vier Britse Mosquito nachtjagers van *409 Squadron 148 Wing* een patrouille over de lijn SCHELDT-COLOGNE-NIJMEGEN. In kaartvierkant qE. 2023 zouden vijanden zijn gesignaleerd. De geraadpleegde ORB meldt dat de patrouille 'uneventful' was, er zijn geen aanvallen uitgevoerd.¹⁰² **[Historische context]**

2 februari 1945

Ten zuiden van de provinciale weg in Diessen is een vliegende bom V.1 neergekomen omstreeks 06.30 uur nabij de grensscheiding van de gemeente Diessen-Hilvarenbeek. Een persoon raakte lichtgewond en een aantal bomen raakte beschadigd.¹⁰³ **[Buiten onderzoeksgebied]**

26 februari 1945

Te Hilvarenbeek kwam een V.1 neer op 200 meter ten noorden van de weg tussen Hilvarenbeek en Diessen en 200 meter ten oosten van de weg tussen Hilvarenbeek en Biesthoutakker. Hierbij werd een boerderij beschadigd en was er veel glasschade in de omgeving van de inslag.¹⁰⁴ **[>600 m buiten onderzoeksgebied]**

10 maart 1945

Omstreeks 12.45 uur vond er een bominslag van een V.1 plaats ongeveer 200 meter ten Noorden van de Nederlands-Belgische grens bij Tulder.¹⁰⁵ **[>3,5 km buiten onderzoeksgebied]**

21 maart 1945

Mededeling dat zich op drie percelen in de gemeente Diessen nog niet ontplofte mijnen en projectielen bevonden, met het verzoek deze te komen ruimen.¹⁰⁶ Het gaat om Een weiland (Sectie C 1899, Westerwijk), kanaaldijk (Sectie A 1761, Haghorst) en een weiland (Sectie B 787 en B125 Haghorst).¹⁰⁷ **[Buiten onderzoeksgebied]**

3.7 Naoorlogse periode – heden

Direct na de Tweede Wereldoorlog werd aangevangen met het opruimen van OO. In eerste instantie werd door het Militair Gezag (MG) aan de (plaatsvervangende) burgemeesters van de gemeenten gevraagd om een opgave te doen van mogelijk aanwezige landmijnen en munitie. De ruiming van landmijnen en overige munitie werden in de eerste jaren uitgevoerd door diverse onderdelen waaronder de Mijn- en Munitieopruimingsdienst (MMOD). Vanaf 1948 was de Hulpverleningsdienst (HVD) van het toenmalige Ministerie van Binnenlandse Zaken verantwoordelijk voor het ruimen van OO op het land. Tot 1972 heeft de HVD ruiming uitgevoerd. Het ruimen van OO in Nederland is vanaf die datum weer een verantwoording van het Ministerie van Defensie (EOD).

14 november 1945

De burgemeester van Diessen verklaard dat van alle hem bekende plaatsen, in de gemeente geen mijnen, springstoffen, projectielen enz. meer bevinden.¹⁰⁸ **[Historische context]**

Datum onbekend

¹⁰⁰ NIMH, toeg. nr. 420, inv. nr. 28.

¹⁰¹ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 816.

¹⁰² TNA UK AIR 37/717; TNA UK AIR 27/1801.

¹⁰³ V0611, <http://www.vergeltungswaffen.nl/>. Bekeken op 19-04-2022. En BHIC, toeg. nr. 127, inv. nr. 211.

¹⁰⁴ V1126, [Vergeltungswaffen.nl](http://www.vergeltungswaffen.nl/) (geraadpleegd op 19-04-2022); BHIC, toeg. nr. 127, inv. nr. 211.

¹⁰⁵ BHIC toeg. nr. 127, inv. nr. 211

¹⁰⁶ SSA, Geen toeg. nr., inv. nr. 44; V1357, <http://www.vergeltungswaffen.nl/>. Bekeken op 19-04-2022.

¹⁰⁷ SSA, Geen toeg. nr., inv. nr. 44.

¹⁰⁸ CAD, SSA, archief MORA 1945-1947.

Aan elke zijde van de brug over de Achterste stroom (waarschijnlijk de Reusel) was één boerderij afgebrand. Ook in het dorp Diessen waren nog twee boerderijen afgebrand. De locaties van deze boerderijen zijn onbekend.¹⁰⁹ **[Locatie onbekend]**

21 augustus 1946

Op het kampeerterrein "Uit en Thuis" van Van Flier te Diessen-Baanschot werd een granaat geruimd.¹¹⁰ **[Locatie onbekend]**

13 februari 1948

Mijnen en andere munitie aangetroffen bij Westerwijk C 80 en Esbeek D 158.¹¹¹ **[Buiten onderzoeksgebied]**

18 juli 1949

Twee handgranaten gevonden door de Heer C. Vinken, wonende B 44.¹¹² **[Locatie onbekend]**

22 maart 1951

Twee granaten gevonden op een akker door de heer P. van Oort, wonende op Voort B 218.¹¹³ **[>3,5 km buiten onderzoeksgebied]**

9 januari 1952

Twee landmijnen en andere munitie gevonden bij het Groot Loo en de Westerwijk.¹¹⁴ **[>4 km buiten onderzoeksgebied]**

18 november 1953

Granaat gevonden in nabijheid woning Diessenseweg B 43.¹¹⁵ **[>1,8 km buiten onderzoeksgebied]**

1 april 1955

Nieuwe huisnummering in werking getreden voor de gemeente Diessen. **[Historische context]**

26 juli 1955

Mededeling dat aan de Laarstraat 12 mitrailleurkogels gevonden waren.¹¹⁶ **[Historische context]**

28 november 1957

Op de Beekseweg 5 in Diessen zou nog munitie hebben gelegen.¹¹⁷ **[RAP_571128A01]**

19 oktober 1966

In de gemeente Diessen werd een projectiel boven geploegd van 15 cm lengte en 2,5 cm doorsnee. De locatie waar de granaat is gevonden wordt niet vermeld in de bron.¹¹⁸ **[Locatie onbekend]**

19 april 1967

In de gemeente Diessen werd een projectiel gevonden van 23 cm lengte en 5 cm doorsnee. De locatie waar de granaat is gevonden wordt niet vermeld in de bron.¹¹⁹ **[Locatie onbekend]**

21 juni 1967

In de gemeente Diessen is een tankgranaat gevonden op het erf van Beerseweg 18.¹²⁰ **[>350 m buiten onderzoeksgebied]**

¹⁰⁹ BHIC, toeg. nr. 1085, inv. nr. 798.

¹¹⁰ SSA, Geen toeg. nr., inv. nr. 44.

¹¹¹ RAT toeg. nr. 1012, inv. nr. 1090

¹¹² RAT toeg. nr. 1012, inv. nr. 1090

¹¹³ RAT toeg. nr. 1012, inv. nr. 1090

¹¹⁴ RAT toeg. nr. 1012, inv. nr. 1090

¹¹⁵ RAT toeg. nr. 1012, inv. nr. 1090

¹¹⁶ RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 473.

¹¹⁷ RAT toeg. nr. 769, inv. nr. 473.

¹¹⁸ RAT toeg. nr. 769, inv. nr. 473,

¹¹⁹ RAT toeg. nr. 769, inv. nr. 473,

¹²⁰ RAT toeg. nr. 769, inv. nr. 473,

23 september 2016

Aan de Emmerseweg in Diessen, werd door een loonwerker die bezig was met het rooien van gewassen, een bom uit de Tweede Wereldoorlog gevonden. De bom werd door de EOD onschadelijk gemaakt. De exacte locatie is onbekend.¹²¹ **[Buiten onderzoeksgebied]**

Mijnenvelden

In het mijnenveldarchief van de EOD zijn geen indicaties aangetroffen dat er in het onderzoeksgebied mijnenvelden hebben gelegen.

MORA's/ UO's

In het archief van de EOD zijn wel (mogelijk) relevante MORA's/UO's aangetroffen. Het betreft een Britse 2 inch (rook) mortiergranaat, welke zeer waarschijnlijk in de periode september/oktober is verschoten en/of achtergelaten en een tweetal 7,7 cm pantserbrisantgranaten. Dit betreft een uiterst bijzonder kaliber, mogelijk gaat hierbij om een 7,5 cm, 7,62 cm en/of 76,2 mm pantserbrisantgranaat. In onderstaande tabel zijn de relevante MORA's/ UO's weergegeven.

MORA/UO-nummer	Ligplaats	Datum	OO	Verschijnings-vorm	Bijzonderheden
19712072	Heuvelmanstraat	1971	1x Pantserbrisantgranaat 7,7 cm	Onbekend	7,7 cm is een ongebruikelijk kaliber, zeker als zijnde pantserbrisantgranaat.
19731507	Julianastraat 66, via R.P.	1973	1x Pantserbrisantgranaat 7,7 cm	Onbekend	Mogelijk gaat het hier om een 7,5 cm of 7,62/ 76.2 mm cm pantserbrisantgranaat.
20001397	Heuvelstraat 15a te Diessen	2000	1x Ongevaarlijk voorwerp	N.v.t.	Geen.
20081203	Heuvelstr. Diessen.	29 2008	1x 2 inch rook mortiergranaat (UK)	Onbekend	Geen.

3.8 Luchtfoto-analyse

De geraadpleegde luchtfoto's uit de verschillende collecties zijn gegeorefereerd in GIS en geanalyseerd op sporen van oorlogshandelingen zoals schade aan het landschap/gebouwen, kraters, (sporen van) neergekomen vliegtuigen, loopgraven, mangaten, bunkers, verdedigingswerken, geschut- of wapenopstellingen, tankgrachten en mijnenvelden. Het optimaliseren van de luchtfoto interpretatie is gedaan aan de hand van fotobestanden in TIFF in plaats van in JPG. Vanwege een gebrek aan overlap in de dekking was het niet mogelijk om een 3D afbeelding te maken van de luchtfoto's. De luchtfotodekking is te vinden in bijlage 3.

3.8.1 Classificatie

Voor het classificeren van objecten op luchtfoto's zijn door de historisch onderzoekers en de twee luchtfoto-analisten de zogenoemde betrouwbaarheidsniveaus toegepast. Nadat de eerste luchtfoto analyse heeft plaatsgevonden wordt een tweede analist ingeschakeld die de luchtfoto('s) opnieuw interpreteert. Dit gebeurt onafhankelijk van de eerste luchtfoto analist, wat inhoudt dat de ingetekende indicaties in eerste instantie niet worden weergegeven in GIS. Pas bij het intekenen van de indicaties wordt gecontroleerd of dit afwijkt van de eerdere interpretatie. Bij discrepanties tussen ingetekende indicaties wordt er overlegd door de eerste en tweede luchtfoto analist (dit kan middels aantekeningen in GIS of in persoon). Wanneer de twee luchtfoto analisten het niet eens kunnen worden over een in te tekenen indicatie, en het raadplegen van een derde luchtfoto analist geen uitkomst biedt, dan krijgt deze indicatie de classificatie 'mogelijk' i.p.v. 'waarschijnlijk' of 'bevestigd'. De classificatie 'bevestigd' wordt alleen gebruikt wanneer de indicatie is bevestigd door een tweede bron (de eerste luchtfoto interpretatie geldt niet als tweede bron).

- **Bevestigd:** betrouwbaarheid grenst aan zekerheid. De waarneming kan worden bevestigd met een tweede bron (betrouwbaarheid 99%);

¹²¹ [Bom uit Tweede Wereldoorlog gevonden tijdens rooien gewassen in Diessen - Omroep Brabant](#) Bekeken op 17-05-2022.

- **Waarschijnlijk:** de luchtfoto-analisten zijn overwegend zeker van de validiteit van de classificatie van het object (betrouwbaarheid 50% of hoger). Het object is op de kaart ingetekend en indien van toepassing, afgebakend.
- **Mogelijk:** de luchtfoto-analisten zijn overwegend onzeker van de validiteit van de classificatie van het object. Niet in alle gevallen kon op basis van de luchtfoto de oorzaak worden vastgesteld van een object in het landschap of in de bebouwing. Om een verklaring te kunnen geven voor het ontstaan van de versterking is naar een oorzaak gezocht in de geraadpleegde literatuur en archieven. Indien er geen oorzaak kon worden vastgesteld, is het waargenomen object aangemerkt als 'mogelijk' (betrouwbaarheid lager dan 50%).

Verderop in deze paragraaf zijn kort de indicaties gegeven die op de luchtfoto's zijn waargenomen. Daarin komen de betrouwbaarheidsniveaus ook aan bod.

Voor het georefereren van luchtfoto's wordt gewerkt met ArcGIS. Er worden minimaal 10 punten (GCP's, ground-controlepoints) gebruikt om de luchtfoto juist op de referentiekaart (Topo RD) te leggen. Om vervormingen op de luchtfoto's te corrigeren wordt gebruik gemaakt de Second Order Polynomial transformatie-methode. Deze transformatie methode maakt het mogelijk om de luchtfoto waar nodig uit te rekken en te verbuigen.

Luchtfotodekking 1933

Deze vooroorlogse luchtfoto is geraadpleegd om de 'nul-situatie' van het onderzoeksgebied te schetsen. Hierdoor is het gemakkelijker om indicaties van oorlogshandelingen te zien op luchtfoto's uit de oorlog. De luchtfoto is van matige kwaliteit (C). Bron: KAD sortieref. 50Fzuid, fotonr. 242.

Luchtfotodekking 13-02-1944

Deze luchtfoto is geraadpleegd om te kijken of er in de tussenperiode na de grondgevechten van tijdens de meidagen 1940 en voorafgaande de grondgevechten vanaf september 1944 nog andere indicaties van oorlogshandelingen te zien zijn. Tevens dient de luchtfoto als nieuwe 'nul-situatie' voor de grondgevechten en/of artilleriebeschietingen welke plaatsvonden in eind september en oktober 1944. De luchtfoto is van matige kwaliteit (C). Bron: KAD sortieref. 7-AA-667, fotonr. 1013.

Luchtfoto 26-09-1944

Deze luchtfoto is geraadpleegd om de gedocumenteerde oorlogshandelingen welke plaatsvonden aan het einde van september 1944 te analyseren. Het gaat hierbij in het bijzonder om te kijken of er iets van geschutopstellingen en of geschutinslagen zichtbaar zijn in het onderzoeksgebied zoals beschreven bij **[RAP_440921A01, RAP_440922A01, RAP_440924A01, RAP_440925A01]**. Op de luchtfoto zijn geen bijzonderheden waargenomen. De luchtfoto is van matig tot goede kwaliteit (B). Bron: KAD sortieref. 106G-3086, fotonr. 4102.

Luchtfoto 06-10-1944

Deze luchtfoto is geraadpleegd om de gedocumenteerde oorlogshandelingen, zoals omschreven bij **[RAP_441003A01 en RAP_441006A01]** welke plaatsvonden aan het begin van oktober 1944 te analyseren. De luchtfoto is van matig tot slechte kwaliteit (B/C). Er zijn geen geschutinslagen waargenomen en ook geen schade. Bron: NCAP sortieref. 4-0994, fotonr. 3043.

Luchtfoto's 09-07-1945 en 15-07-1945

Deze luchtfoto's uit juli 1945 zijn geraadpleegd om een beeld te krijgen van de situatie in het onderzoeksgebied na de capitulatie van alle Duitse militairen in Nederland op 5 mei 1945. Er zijn geen bijzonderheden waargenomen. Bronnen: NCAP sortieref. 3G-MEW-S061, fotonr. 5038 d.d. 09-07-1945 en NCAP sortieref. 3G-TUD-S147, fotonr. 5039 d.d. 15-07-1945.

3.9 Leemten in kennis

Op basis van de geraadpleegde bronnen zijn nog enkele leemten in kennis. Deze leemten in kennis zijn:

- De gegevens over munitieruimingen binnen de grenzen van het onderzoeksgebied in de periode 1940-1945 zijn onbekend;
- De gegevens over munitieruimingen binnen de grenzen van het onderzoeksgebied in de periode 1947-1970 zijn onbekend;
- Niet van alle gebeurtenissen kon de exacte locatie worden vastgesteld op basis van de geraadpleegde bronnen. Voor deze gebeurtenissen geldt dat ze niet nader geanalyseerd zijn in het kader van dit vooronderzoek;
- Websites veranderen continu door updates en nieuwe informatie. Soms verdwijnen sites ook van het internet; of zijn ontoegankelijk geworden. Informatie kan zodoende verdwijnen of veranderen;
- In de geraadpleegde luchtfoto-archieven hebben de luchtfoto's uit de eerste jaren van de oorlog een beperkte dekking en zijn ze vaak niet beschikbaar voor het betreffende onderzoeksgebied. Voorts zijn de luchtfoto's uit deze beginperiode niet altijd van goede kwaliteit en schaal. Het is hierdoor niet altijd mogelijk om oorlogshandelingen nauwkeurig te lokaliseren. Voor dit onderzoek geldt dat er geen goede luchtfoto's beschikbaar zijn tussen oktober 1944 en het einde van de oorlog. Oorlogshandelingen op basis van de luchtfotoanalyse in deze periode zijn hierdoor lastiger op te merken.
- Er is een zekere leemte in kennis aangaande de gevechten van mei 1940. Er zijn geen Franse en/of Duitse oorlogsdagboeken geraadpleegd van de bij Diessen strijdende eenheden.

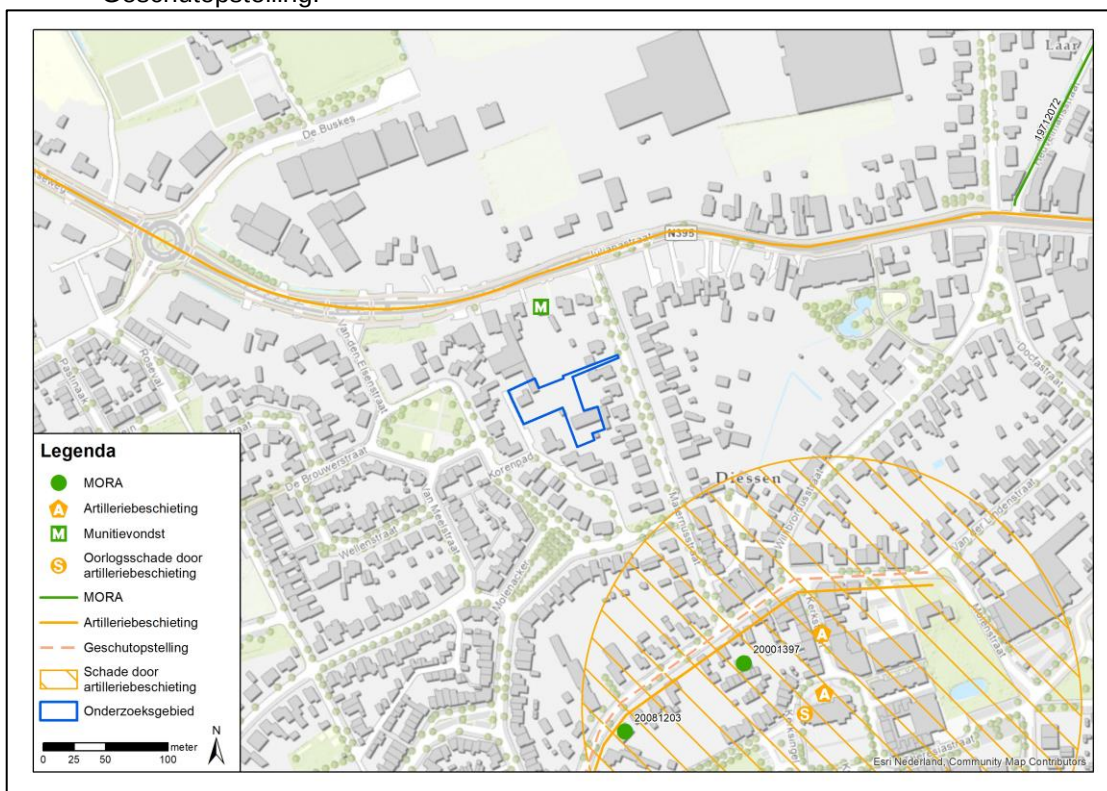
3.10 Inventarisatiekaart

Alle relevante gegevens met een geografisch component uit de geraadpleegde bronnen zijn ingetekend op een inventarisatiekaart in GIS, waarin ook de resultaten van de geanalyseerde (en gegeorefereerde) luchtfoto's zijn verwerkt.

In de onderstaande afbeelding is de inventarisatiekaart voor het onderzoeksgebied weergegeven. Op de A1 kaart (losbladig, bijlage 4) zijn ook de corresponderende unieke nummers weergegeven.

Op de inventarisatiekaart zijn de volgende indicaties ingetekend:

- MORA (munitievondst);
- Artilleriebeschieting;
- Oorlogsschade door artilleriebeschieting;
- Geschutopstelling.

Afbeelding 9: Inventarisatiekaart onderzoeksgebied Kornpad 3 Diessen, gemeente Hilvarenbeek.

4 ANALYSE GEGEVENS

4.1 Inleiding analyse: verdacht of onverdacht gebied

Op basis van de geraadpleegde gegevens kan worden vastgesteld of een onderzoeksgebied (deels) verdacht of onverdacht op OO is. Indien er in het onderzoeksgebied geen oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden en/of indien er geen OO in/op de (water)bodem zijn achtergebleven, is een gebied onverdacht.

Als uitgangspunten voor de conclusie verdacht of onverdacht wordt bijlage 2 als leidraad gebruikt voor aanwezigheid van OO in het onderzoeksgebied. Verder wordt gebruikgemaakt van kennis en ervaring door het maken van een beredeneerde inschatting:

- Verhoogde kans op OO: VERDACHT (bij specifieke meldingen van OO en bij oorlogshandelingen of militaire aanwezigheid en daardoor aanwezigheid van OO)
- Geen verhoogde kans op OO: ONVERDACHT (bij alle andere gevallen dan verdacht en bij contra-indicaties op verdachte gebieden).

Indien van de bovengenoemde richtlijnen (zie bijlage 2) voor de horizontale afbakening wordt afgeweken, is dit gemotiveerd.

Als er indicaties zijn dat (delen van) het onderzoeksgebied betrokken (zijn) is geweest bij oorlogshandelingen dan wordt het (de) verdachte gebied(en) horizontaal afgebakend en worden de volgende zaken vastgesteld voor elk van het op OO verdachte gebied:

- Indicaties en contra-indicaties van oorlogshandelingen;
- (Hoofd- en sub-) soort mogelijk aan te treffen OO;
- Kalibers/ gewichtsklasse van de mogelijk aan te treffen OO;
- Nationaliteit van de mogelijk aan te treffen OO;
- Verschijningsvorm van de mogelijk aan te treffen OO;
- Type ontstekingsinrichtingen voor de hoofdsoort afwerpmunitie;
- De hoeveelheid mogelijk aan te treffen OO;
- De horizontale afbakening van het verdachte gebied;
- De verticale afbakening van het verdachte gebied.

4.2 Indicaties zonder verdacht gebied

In de geraadpleegde bronnen zijn indicaties van oorlogshandelingen aangetroffen die betrekking hebben op het onderzoeksgebied en/of de nabije omgeving. Deze hebben echter niet geleid tot een verdacht gebied binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. In de onderstaande tabel is per indicatie met RAP-nummer beargumenteerd waarom de indicatie niet heeft geleid tot een verdacht gebied binnen de grenzen van het onderzoeksgebied.

RAP-nummer	Gebeurtenis	Bron	Bijzonderheden
RAP_571128A01	Op de Beekseweg 5 in Diessen zou nog munitie hebben gelegen.	• RAT toeg. nr. 769, inv. nr. 473.	De locatie bevindt zich buiten het onderzoeksgebied, het is onbekend om wat voor soort munitie het gaat en waar de munitie precies vandaan komt. Er is geen verdacht gebied afgebakend op basis van deze indicatie.
RAP_400512A01 RAP_400512A02	Verschillende locaties in Diessen werden getroffen door oorlogshandelingen ten gevolge van grondgevechten tussen Franse en Duitse militairen gedurende de Mei dagen 1940. Onder andere het klooster en de kerk werden door de Duitse eenheden onder vuur genomen. Een	• Beekman (1995) 25-31; • Nieuwkuijk (1981) 10; • RAT, toeg. nr. 769, inv. nr. 471;	De gevechten tussen de Franse en Duitse militairen vond hoofdzakelijk plaats in Diessen, in het bijzonder rondom de brug. De genoemde locaties bevinden zich buiten het onderzoeksgebied. Er is geen verdacht gebied afgebakend op basis van deze indicaties.

RAP-nummer	Gebeurtenis	Bron	Bijzonderheden
	tiental huizen raakte zwaar beschadigd.		
RAP_440921A01 RAP_440922A01	Op verschillende locaties in Diessen werden er door Duitse militairen aan het einde van september 1944 geschutopstellingen in gebruik genomen.	• Beekman (1995) 107; http://www.foto.stichtingdiessen.nl/05.html. Bekeken op 17-05-2022; • Ad van Gool, Ooggetuigen van de bevrijding, p 68.	De locaties van de geschutopstellingen bevinden zich buiten het onderzoeksgebied, er is geen verdacht gebied afgebakend.
RAP_440924A01 RAP_440925A01	In de weken voorafgaande aan de komst van geallieerde eenheden te Diessen werd er regelmatig geschoten met artillerie op de in het dorp aanwezige Duitse militairen. In het bijzonder de genoemde geschutopstellingen en de kerk (welke in gebruik was als observatiepost) waren doelwit van deze beschietingen. In een straal van 200 meter rondom de kerk waren er granaten neergekomen.	• Beekman (1995) 107-111; http://www.foto.stichtingdiessen.nl/05.html. Bekeken op 17-05-2022; • Ad van Gool, Ooggetuigen van de bevrijding, p 68; • Luchtfoto's:	De artilleriebeschieting was vooral gericht op de geschutopstellingen en de kerktoeren. Deze locaties bevonden zich buiten het onderzoeksgebied. Met behulp van de luchtfotoanalyse is er gekeken of er artilleriekraters/geschutinslagen zichtbaar zijn in het onderzoeksgebied. Dit bleek niet het geval. Het onderzoeksgebied ligt buiten de genoemde straal van 200 meter rondom de kerktoeren. Er is geen verdacht gebied afgebakend.
RAP_441003A01 RAP_441006A01	Ook na de geallieerde komst te Diessen kwamen er nog granaten in/nabij het dorp. Ditmaal vanaf Duitse zijde, welke erop gericht waren om Britse geschutopstellingen te neutraliseren.	• Beekman (1995) 115-116; • http://www.foto.stichtingdiessen.nl/05.html. Bekeken op 17-05-2022; • Luchtfoto's:	De exacte locatie van deze beschietingen zijn onbekend. Op naoorlogse luchtfoto's zijn geen geschutinslagen in het onderzoeksgebied waargenomen. Er is geen verdacht gebied afgebakend.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat er niet kan worden uitgesloten dat er OO in onverdachte gebieden worden aangetroffen. Op basis van dit onderzoek zijn in de geraadpleegde bronnen voor de onverdachte gebieden geen/onvoldoende aanwijzingen aangetroffen dat er een verhoogde kans is op OO.

4.3 Bodembelastingkaart OO

In de onderstaande afbeelding is de Bodembelastingkaart OO voor het onderzoeksgebied weergegeven, er zijn geen verdachte gebieden afgebakend. Deze kaart is ook losbladig, op A1-formaat (bijlage 5) aan dit vooronderzoek OO toegevoegd.

Afbeelding 10: Bodembelastingkaart OO van het onderzoeksgebied Korenpad 3 Diessen, gemeente Hilvarenbeek.

5 CONCLUSIE EN ADVIES

5.1 Conclusie

Op basis van de resultaten van het vooronderzoek OO is vastgesteld dat er geen indicaties zijn dat door oorlogshandelingen tijdens de Tweede Wereldoorlog OO zijn achtergebleven in/op de (water)bodem binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied Korenpad 3 Diessen in de gemeente Hilvarenbeek is ONVERDACHT op OO.

5.2 Advies

De voorgenomen werkzaamheden kunnen plaatsvinden zonder dat vervolgstappen noodzakelijk zijn in de opsporing van OO. De (grond-) werkzaamheden kunnen derhalve regulier worden uitgevoerd.

Indien tijdens werkzaamheden toch een OO of verdacht voorwerp wordt aangetroffen, is het zaak de juiste procedure direct te starten. Het voorwerp niet beroeren en de politie meteen op de hoogte stellen. Deze zal, indien noodzakelijk, de EOD inschakelen om het OO te ruimen.

Tot slot wordt aan de opdrachtgever aanbevolen om het rapport te overleggen aan de gemeente Hilvarenbeek.

6 BIJLAGEN

Concept

Bijlage 1 Overzicht beoordelen/evalueren inventarisatie (VO OO)

In het 'Certificatieschema vooronderzoek (VO) en risicoanalyse (RA) Ontplobbare oorlogsresten (OO)' staat vermeld dat de indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek worden beoordeeld en op basis daarvan wordt gemotiveerd vastgesteld:

1. of er in het onderzoeksgebied sprake is van concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, en zo ja;
2. hoofdtoort, subsoort, kaliber/gewichtsklasse, nationaliteit en verschijningsvorm van mogelijke ontplofbare oorlogsresten en voor de hoofdtoort afwerpmunitie tevens het type ontstekingsinrichtingen en het verwachte aantal;
3. horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied.

Bij de beoordeling en evalueren van het bronnenmateriaal worden de volgende uitgangspunten gehanteerd.

1. Bij het vaststellen van de conclusie worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:
 - a. Bij de beoordeling of bepaalde oorlogshandelingen een concrete aanwijzing vormen voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied, wordt bijlage 2a als leidraad gehanteerd. Hiervan mag alleen gemotiveerd worden afgeweken en gemaakte keuzes moeten worden onderbouwd;
 - b. Indien er sprake is van concrete aanwijzingen van de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, wordt de conclusie VERDACHT gerapporteerd;
 - c. Indien er geen sprake is van concrete aanwijzingen van de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, wordt de conclusie ONVERDACHT gerapporteerd.
2. Indicaties/contra-indicaties dienen een locatieverwijzing te hebben, aangezien deze essentieel is om te bepalen of de informatie relevant is voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied. Voor de locatieverwijzing gelden de volgende uitgangspunten:
 - a. indicaties/contra-indicaties moeten worden vertaald naar een locatie in de huidige topografie;
 - b. waar sprake is van onduidelijkheid/onbetrouwbaarheid in de locatieverwijzing, wordt dit gedocumenteerd;
 - c. bij gebruikmaking van indicaties/contra-indicaties uit geschreven bronnen, dient de locatieverwijzing uit het bronbestand in de rapportage ongewijzigd te worden overgenomen.
3. Bij de classificatie van objecten op luchtfoto's dient de validiteit van de classificatie vastgelegd te worden in de volgende twee niveaus van betrouwbaarheid.
 - a. Bevestigd: betrouwbaarheid grenst aan zekerheid. De waarneming kan worden bevestigd met een tweede bron (betrouwbaarheid 99%);
 - b. Waarschijnlijk: de luchtfoto-analisten zijn overwegend zeker van de validiteit van de classificatie van het object (betrouwbaarheid 50 % of hoger).
 - c. Mogelijk: de luchtfoto-analisten zijn overwegend onzeker van de validiteit van de classificatie van het object (betrouwbaarheid lager dan 50 %).

De betrouwbaarheid van de classificatie wordt per object vastgelegd. Indien een object met de betrouwbaarheid "mogelijk" invloed uitoefent op de afbakening van het verdachte gebied, wordt dit duidelijk in de rapportage beschreven.

4. De interpretatie van luchtfoto's uit het tijdvak 1940-1945 vindt als volgt plaats:
 - a. De organisatie rapporteert de wijze waarop de luchtfoto-beelden zijn geoptimaliseerd voor interpretatie;

- b. De organisatie interpreteert de geselecteerde luchtfoto's ten minste op schade aan het landschap als gevolg van oorlogshandelingen en de indicaties zoals genoemd in bijlage 2;
 - c. Bij de interpretatie dienen aantoonbaar ten minste twee deskundigen ter zake luchtfoto-interpretatie te worden betrokken, zowel betreffende de classificatie van objecten als het betrouwbaarheidsniveau zoals bedoeld onder punt 3.
5. De conclusie wordt vastgesteld op basis van indicaties en/of contra-indicaties waarvan de betrouwbaarheid door de organisatie is getoetst door het stellen van de onderstaande vragen.
- a. Betreft het informatie uit een primaire bron of uit een secundaire bron?;
 - b. Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?;
 - c. Komt de informatie uit een bron overeen met informatie over dezelfde -(contra-)indicatie?;
 - d. Aan de hand van de antwoorden op deze vragen wordt de betrouwbaarheid van de bron geëvalueerd. Indien een informatiebron of informatie welke doorslaggevend is voor de conclusie VERDACHT als overwegend onbetrouwbaar wordt beschouwd, dient dit in de rapportage te worden vastgelegd.
6. Bij het vaststellen van de conclusie VERDACHT/ONVERDACHT voor het onderzoeksgebied of een deel daarvan worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:
- a. De conclusie VERDACHT wordt gehanteerd indien op basis van de beoordeling van indicaties en contra-indicaties er volgens een onderbouwde inschatting van de organisatie voor het gehele of een gedeelte van het onderzoeksgebied sprake is van de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten;
 - b. De conclusie ONVERDACHT wordt gehanteerd voor dat deel van het onderzoeksgebied dat niet als verdacht gebied wordt aangemerkt.
7. Het verdachte gebied wordt horizontaal en verticaal afgebakend, gespecificeerd per hoofdsort van mogelijke ontplofbare oorlogsresten. Daarbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:
- a. Bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt bijlage 2 als richtlijn gehanteerd. Hiervan mag alleen gemotiveerd worden afgeweken en gemaakte keuzes moeten worden onderbouwd.
 - b. Uitgangspunten verticale afbakening:
 - i. bij het bepalen van de verticale afbakening per hoofdsort dient specifiek rekening te worden gehouden met in ieder geval: bodemtype, gewicht en kaliber/diameter van ontplofbare oorlogsresten;
 - ii. voor het berekenen van de indringingsdiepte van afwerpmunitie wordt gebruik gemaakt van een rekenmethode. Indien de verwachte ontplofbare oorlogsresten in de catalogus van het ontwerp Voorschrift Bepaling Indringingsdiepte Conventionele Explosieven (Deltares, 1210497-000, 2015), aanwezig zijn dient tenminste deze rekenmethode gebruikt te worden. Bevinden de verwachte ontplofbare oorlogsresten niet in de catalogus, wordt beschreven en gemotiveerd welke rekenmethode wel is gebruikt. Indien naast de "Deltares methode" andere rekenmethoden worden toegepast, worden de verschillen tussen beide methoden en de uitkomsten daarvan in de rapportage verklaard;
 - iii. indien sprake is van grondverzet/grondroering in de periode 1945 tot heden, wordt op basis daarvan bepaald of, en zo ja tot welke diepte minus huidig maaiveld/huidige (water)bodem en ten opzichte van NAP de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten kan worden uitgesloten;
 - iv. de verticale afbakening wordt uitgedrukt in de diepte ten opzichte van NAP, en als dat niet mogelijk is, wordt dit uitgedrukt in de diepte ten opzichte van de maaiveldhoogten ten tijde van WOII.
 - c. Uitgangspunten horizontale afbakening:
 - i. bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt, op basis van het beschikbare bronnenmateriaal, de geografische tolerantie gerapporteerd en bij

- een geografische tolerantie van meer dan 10 meter wordt de reden daarvan gemotiveerd;
- ii. voor luchtfoto's wordt de wijze waarop dit is gegeorefereerd beschreven;
 - iii. het verdachte gebied wordt weergegeven op een wijze waardoor de positie ten opzichte van het coördinatensysteem van de Rijksdriehoeksmeting (RD) nauwkeurig te herleiden is;
 - iv. indien de afstanden die zijn gebruikt bij de horizontale afbakening een basis hebben in wetenschappelijk of empirisch onderzoek, wordt voor dit onderzoek een voor derden herleidbare bronvermelding gegeven;
 - v. indien de afstanden die zijn gebruikt bij de horizontale afbakening arbitrair bepaald zijn, wordt dit als zodanig in de rapportage benoemd.
- d. De verschijningsvorm van mogelijk aanwezige ontplofbare oorlogsresten wordt vastgesteld en gerapporteerd.

Concept

Bijlage 2 Vaststellen verdacht gebied en afbakening in vooronderzoek (CS-VROO)

Deze bijlage maakt onderdeel uit van hoofdstuk 3 van de Nadere bepalingen voor het beoordelen van bronnenmateriaal en afbakening van verdacht gebied behorende bij het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten en wordt gebruikt om te beoordelen of er concrete aanwijzingen zijn van de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten (verdacht of onverdacht) en voor de horizontale afbakening van het verdachte gebied. Hiervan mag alleen gemotiveerd worden afgeweken.

Deze bijlage bevat per indicatie een uitgebreide opsomming van factoren waarmee de onderzoeker rekening moet houden bij de beoordeling of sprake is van een verdacht gebied, en zo ja, bij de afbakening van dit gebied.

Naast deze uitgangspunten die door de onderzoeker worden toegepast, is een 'referentiekader' opgesteld met gedeelde kennis, uitgangspunten en referentiedocumenten. Dit is een meer dynamisch deel en dat valt buiten dit certificatieschema.

Deze bijlage bestaat uit de volgende twee delen:

- Beoordelen bronnenmateriaal conflictperiode
- Beoordeling bronnenmateriaal na-conflictperiode (nog niet ingevuld)

Beoordelen bronnenmateriaal conflictperiode

Militair object

Indicatie	Militair object
Algemene omschrijving	Gebouw, bouwwerk of cluster van gebouwen en/of bouwwerken, al dan niet voorzien van wapens en/of OO, dat dient ter verdediging, voor logistieke doeleinden of voor de huisvesting van militairen in oorlogstijd. Militaire gebouwen/bouwwerken kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën: • veldversterkingen (lichte constructie van hout, grond e.d.); • zware versterkingen (ongewapend/licht gewapend beton, baksteen/beton combinaties); • duurzame versterking (zwaar gewapend beton, eventueel met stalen pantserdelen). Een niet-limitatieve opsomming van objecten waaraan kan worden gedacht: • wapenopstelling; • geschutopstelling; • barak; • munitieopslag, al dan niet in open veld; • zoeklichtopstelling; • radaropstelling; • gevechtloopgraaf; • communicatieloopgraaf; • schuilloopgraaf; • schuttersput; • mangat; • tankgracht- of geul; • bunker, in de vorm van zware of duurzame versterking; • kampement; • obstakel, zoals prikkeldraadversperring, wegafzetting, drakentand, palenveld tegen luchtlandingen, net tegen torpedo's en afgezonken schip; • een verdedigingswerk bestaande uit meerdere objecten.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • de aard/functie van het object; • of het object onderdeel vormde van een groter geheel; • het aantal vermoedelijk aanwezige OO ter plaatse van het militair object gedurende het gebruik daarvan; • de vermoedelijke locatie in of nabij het object waar OO werden opgeslagen; • tijdstip en reden van het verlaten van het militair object (bijvoorbeeld: voordat de bevrijding plaatsvond, opmars vijandelijke troepen, algehele capitulatie, verplaatsen van wapens); • informatie over het opruimen van het militaire object en/of de daar aanwezige OO; • welke voor de hand liggende dumplocaties er in de nabijheid van het object aanwezig zijn geweest. • of er aanwijzingen zijn dat OO zijn aangetroffen op de locatie van het object of in de nabijheid daarvan, en zo ja, welke relatie deze OO heeft/hebben met de bekende aard/functie van het object.

Mijnenveld

Indicatie	Mijnenveld
Algemene omschrijving	Geregistreerd mijnenveld of gebied waar ooit de aanwezigheid van landmijnen is vermoed.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • het aantal en type gelegde mijnen; • het aantal en type geruimde mijnen; • of het mijnenveld meerdere keren op aanwezigheid van mijnen is onderzocht; • de nauwkeurigheid van de aangegeven begrenzing van het mijnenveld; • verschijningsvorm; • welke voor de hand liggende dumplocaties er in de nabijheid van het mijnenveld aanwezig zijn geweest; • of er aanwijzingen zijn dat OO zijn aangetroffen op de locatie van het mijnenveld of in de nabijheid daarvan, en zo ja, welke relatie deze OO heeft/hebben met het mijnenveld.

Dumplocatie van OO

Indicatie	Dumplocatie van OO
Algemene omschrijving	Informatie dat op een specifieke locatie OO in de landbodem en/of waterbodem zijn gedumpt met als doel OO te verwijderen of te verbergen.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • het type of de typen OO die zijn gedumpt; • losse OO of verpakt; • wijze van dumping (met vrachtwagen, met de hand, vanaf een vaartuig); • locatie van dumping (land/water); • de verplaatsing van OO in het water en de ophoping bij obstakels in het water ingeval van dumping van OO in water.

Vliegtuigcrash

Indicatie	Vliegtuigcrash
Algemene omschrijving	Het neerkomen van (delen van) een militair vliegtuig, niet zijnde een geslaagde (nood)landing.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • of er aanwijzingen zijn dat er onderdelen van het toestel (of delen daarvan) in de bodem of op/in de waterbodem zijn achtergebleven, en zo ja: • de bekende locatie(s) van neerkomen; • de OO die aan boord waren bij neerkomen; • de toestand van het toestel bij neerkomen; • schadebeeld; • de bergingswerkzaamheden die in de verschillende tijdvakken (in de directe nasleep van de crash, direct na de bevrijding en daarna) hebben plaatsgevonden; • de ondergrondse verplaatsing van het toestel of delen daarvan; • of er aanwijzingen zijn dat OO zijn aangetroffen op de crashlocatie, en zo ja, welke relatie deze OO heeft/hebben met de crash; • de mogelijke aanwezigheid van stoffelijke resten, milieukundige bodemverontreiniging (zoals brandstof) en archeologisch erfgoed.

Vernielingslading

Indicatie	Vernielingslading
Algemene omschrijving	Vernielingslading (al dan niet in werking gesteld)
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • gebruikte OO als vernielingslading; • de aard van het te vernietigen object, zoals gebouwen, bruggen en wegen; • de (locatie van) de plaatsing van de vernielingslading ten opzichte van het te vernietigen object; • of de lading (gedeeltelijk) in werking is gesteld en of daardoor een deel van de vernielingslading is verplaatst; • schadebeeld; • opruimwerkzaamheden ter plaatse van het vernietigde object; • of er aanwijzingen zijn dat OO zijn aangetroffen op de locatie van het te vernietigen object, of in de nabijheid daarvan.

(Ongecontroleerde) massa explosie/vernielingslocatie

Indicatie	(Ongecontroleerde) massa explosie/vernielingslocatie
Algemene omschrijving	(Sympathische) detonatie van een explosievenvoorraad zoals bijvoorbeeld een munitieopslag of munitietrein of een locatie waar OO vernietigd zijn.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • de locatie waar de explosie(s) heeft/hebben plaatsgevonden (primaire detonatiehaard); • de wijze waarop de explosie(s) tot stand is/zijn gekomen (bijv. beschieting, ongeval of gecontroleerde detonatie); • de voorziening waarin de OO waren ondergebracht/gelegen ten tijde van de explosie (bijvoorbeeld een gebouw, een open munitieopslagvoorziening, een springput waarin de OO zijn ingegraven, aan boord van trein/vrachtwagen/schip); • de terreineigenschappen/geografische omstandigheden van het gebied waar de explosie/vernielingslocatie heeft plaatsgevonden; • de hoofdschade, subsoort, type en aantal/hoeveelheid van de opgeslagen/aanwezige bij de explosie betrokken OO; • het tijdsbestek waarin de massa-explosie/munitievernielingslocatie heeft plaatsgevonden; • of er aanwijzingen zijn dat OO zijn aangetroffen in de omgeving van de (ongecontroleerde) massa explosie/vernielingslocatie, en zo ja, of deze OO een relatie heeft/hebben met de explosie; • de locaties waar als gevolg van de explosie weggeslingerde OO zijn beland en de spreiding ervan; • de vraag of weggeslingerde OO direct na de explosie aan de oppervlakte is/zijn gebleven of is/zijn ingedrongen in de bodem; • de zorgvuldigheid waarmee eventuele ruiming kort na de explosie hebben plaatsgevonden en onder welke omstandigheden/condities dat is gebeurd.

Artilleriebeschieting

Indicatie	Artilleriebeschieting
Algemene omschrijving	Beschieting door grondgebonden geschut, mortieren of grondgebonden (meervoudige) raketwerpsystemen of beschieting door scheepsgeschut.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • het soort en kaliber granaat; • de locatie van waar is geschoten; • de nauwkeurigheid waarmee het doel is geregistreerd; • de afstand waarover is geschoten; • de locaties en spreiding van granaatinslagen; • type beschieting (bijvoorbeeld: storingsvuur, uitwerkingsvuur, afsluitingsvuur); • intensiteit van de beschieting (bijvoorbeeld: aantal vuurstoten, duur van de vuurstoten, aantal granaten per vuurstoot, totaal aantal vershoten granaten); • periode waarbinnen beschietingen hebben plaatsgevonden (uren, dagen, maanden, enz.); • of de beschieting werd uitgevoerd met een waarnemer; • of er vooraf is ingeschoten; • of er OO zijn aangetroffen in het kennelijk beschoten gebied, of in de nabijheid daarvan, en zo ja, of deze OO een relatie heeft/hebben met de beschieting.

Raketbeschieting door jachtbommenwerpers

Indicatie	Raketbeschieting door jachtbommenwerpers
Algemene omschrijving	Raketbeschieting door jachtbommenwerpers, in de Nederlandse praktijk doorgaans door Hawker Typhoons.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • de bekende locaties en spreiding van raketinslagen, zoals gebleken uit de inventarisatie van het bronnenmateriaal; • het aantal vershoten raketten per toestel; • het aantal aantoonbaar gedetoneerde raketten; • informatie over de na de raketbeschieting door de autoriteiten geregistreerde blindgangers (indien beschikbaar); • het maximale aantal nog aanwezige blindgangers; • het verwachte aantal blindgangers; • type jachtbommenwerper; • vliegrichting ten tijde van het afvuren van de raketten; • wijze van vershoten (het vershoten van alle raketten in één of meerdere salvo's); • eventuele andere bekende gegevens over de toegepaste tactiek; • verwachte of maximale horizontale ondergrondse verplaatsing van de raket direct na inslag;

Indicatie	Raketbeschieting door jachtbommenwerpers
	• of er aanwijzingen zijn dat CE zijn aangetroffen in de omgeving van de beschieting, en zo ja, of deze OO een relatie heeft / hebben met de beschieting.

Bombardement met brisantbommen

Indicatie	Bombardementen met brisantbommen
Algemene omschrijving	Luchtaanval met inzet van brisante afwerpmunitie, inclusief clusterbommen.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • de bekende locaties en spreiding van bominslagen; • het aantal afgeworpen bommen per toestel; • het aantal aantoonbaar gedetoneerde bommen; • informatie over de na het bombardement door de autoriteiten geregistreerde blindgangers; • het maximale aantal nog aanwezige blindgangers; • het verwachte aantal blindgangers. • type bommenwerper; • wijze van afwerpen/toegepaste tactiek (zoals een afworp in duikvlucht, een afworp van geringe hoogte of een afworp van grote hoogte, vliegrichting, afworp in salvo ja/nee, als clustermunitie ja/nee); • verwachte of maximale horizontale ondergrondse verplaatsing van de bom direct na inslag; • of er aanwijzingen zijn dat OO zijn aangetroffen in de omgeving van het bombardement, en zo ja, of deze OO een relatie heeft/hebben met het bombardement.

Bombardement met brandbommen

Indicatie	Bombardementen met brandbommen
Algemene omschrijving	Luchtaanval met inzet van afwerpmunitie met een brandlading.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • de locaties en spreiding van bominslagen; • het aantal vermoedelijk afgeworpen bommen per toestel; • het aantal aantoonbaar aangetroffen brandbommen na het bombardement, al dan niet uitgebrand; • informatie over schade veroorzaakt door brand in het kennelijk getroffen gebied; • het maximale aantal nog aanwezige blindgangers; • het verwachte aantal blindgangers; • type bommenwerper; • wijze van afwerpen/toegepaste tactiek (zoals een afworp van geringe hoogte of een afworp van grote hoogte, vliegrichting, afworp als clustermunitie); • informatie over de windrichting en -snelheid; • of er aanwijzingen zijn dat OO zijn geruimd/aangetroffen in het door het bombardement getroffen gebied of in de nabijheid daarvan, en zo ja, welke relatie deze OO heeft/hebben met het bombardement.

Beschieting door vliegtuigen

Indicatie	Beschieting door vliegtuigen
Algemene omschrijving	Beschieting door vliegtuigen met boordwapens/boordgeschut.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • type vliegtuig; • wapening waarmee is beschoten; • of het een stilstaand of bewegend doel betrof; • de nauwkeurigheid van de locatie van het getroffen doel; • wijze van beschieten/toegepaste tactiek (waaronder afstand en hoek van het vliegtuig ten opzichte van het doel); • informatie over schade veroorzaakt door de beschieting; • of er aanwijzingen zijn dat OO zijn aangetroffen in het kennelijk beschoten gebied of in de nabijheid daarvan, en zo ja, welke relatie deze OO heeft/hebben met de beschieting.

Inslagpunt van een blindganger (vliegtuigbom)

Indicatie	Inslagpunt van een blindganger (vliegtuigbom)
Algemene omschrijving	Informatie dat op een specifieke locatie een vliegtuigbom is neergekomen die niet (geheel) in werking is getreden, zoals een situatieschets die in de nasleep van een bombardement door de bevoegde instanties is gemaakt.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren:

Indicatie	Inslagpunt van een blindganger (vliegtuigbom)
aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	• het type vliegtuigbom en het gewicht; • de wijze van afwerpen/toegepaste tactiek; • de nauwkeurigheid van de informatie over het inslagpunt; • de vliegrichting; • de vliegsnelheid; • de afwerphoogte; • de ondergrondse offset; • schadebeeld; • de naoorlogse zoekacties.

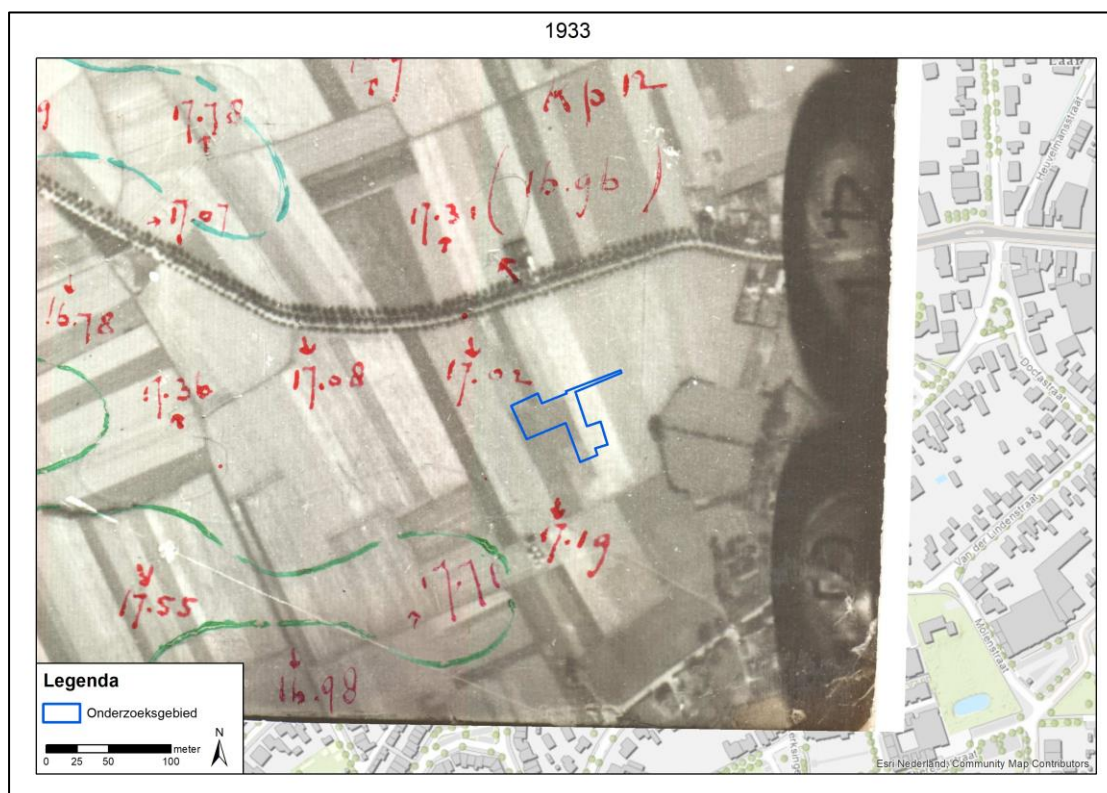
Inslagpunt van een V1

Indicatie	Inslagpunt van een al dan niet gedetoneerde V1
Algemene omschrijving	Gebied dat is getroffen door de inslag van een V1.
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	Bij het vaststellen of de indicatie leidt tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT en bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt ten minste rekening gehouden met de volgende factoren: • de bekende locatie van inslag; • de lanceerlocatie; • de afstand die de V1 heeft afgelegd voordat deze is ingeslagen; • het type V1; • of de V1 na inslag is gedetoneerd; • de verwachte en maximale offset van de V1 direct na inslag; • of de V1 al is geruimd; • de mogelijke bodemverontreiniging door bijvoorbeeld de aanwezigheid van benzeen en brandstof.

Inslagpunt van een V2

Indicatie	
Algemene omschrijving	Nog niet ingevuld
Uitgangspunten voor het beargumenteerd aanmerken en afbakenen van verdacht gebied	

Bijlage 3 Dekking geraadpleegde luchtfoto's

26-09-1944

06-10-1944

09-07-1945

15-07-1945

Concept

Concept

Certificaat

Norm **ISO 9001:2015**Certificaatnummer **SZ 1945565**

TÜV Rheinland Nederland B.V. certificeert het managementsysteem van:

Certificaathouder **Bombs Away B.V.**
Maliebaan 74, 3581 CV UtrechtScope **Het uitvoeren van onderzoek en het analyseren van risico's volgens de WSCS-OCE richtlijn, het voeren van adviesgesprekken en het begeleiden van opsporingen van conventionele explosieven.**EA Code: **34**Tijdens het certificatie onderzoek is vastgesteld dat aan de eisen van bovengenoemde norm wordt voldaan.
TÜV Rheinland Nederland B.V. zal regelmatig controles uitvoeren.Geldigheid Ingangsdatum : **11 oktober 2019**
Vervaldatum : **10 oktober 2022**Geaccrediteerd door de
Raad voor AccreditatieC.S.M. van Houten, LSM Systems
TÜV Rheinland Nederland B.V.
Westervoortsedijk 73, 6827 AV Arnhem
Postbus 2220, 6802 CE Arnhem
Nederland

Bombs Away B.V.

Maliebaan 74, 3581 CV Utrecht

KvK-nummer: 53705165

Dit certificaat is afgegeven op basis van het Certificatieschema
Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten, vastgesteld d.d. 29 januari 2021,
waarmee voldaan wordt aan de kaderbepalingen van het Arbeidsomstandighedenbesluit.

Certificaat**Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten**

Evaluatie van het kwaliteitssysteem heeft plaatsgevonden volgens
het certificatiereglement van TÜV Nederland voor het toepassingsgebied:

Deelgebied: Vooronderzoek ontplofbare oorlogsresten.**Deelgebied: Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten.**

Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

TÜV Nederland verklaart dat het gerechtvaardigd vertrouwen bestaat dat het door de **Bombs Away B.V.**
gehanteerde kwaliteitssysteem voldoet aan de eisen uit het bovengenoemde certificatieschema.

De eisen in dit certificatieschema hebben betrekking op het kwaliteitssysteem van het bedrijf
inzake het Vooronderzoek en de Risicoanalyse van ontplofbare oorlogsresten.

Registratienummer: 30561-1.3
Ingangsdatum certificaat: 08-07-2021
Certificaat geldig tot: 27-05-2024
Datum eerste certificaat: 08-07-2021

Managing Director
Dhr. E.W.A.C. Franken

TÜV Nederland
Ekkersrijt 4401
5692 DL Son en Breugel
T: +31 (0) 499 - 339 500
E: info@tuv.nl
W: www.tuv.nl

